

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909. Andra Kammaren. N:o 28.

Onsdagen den 17 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde, att debatten i anledning af hans excellens herr statsministern Lindmans besvarande af vissa utaf herr Sandström framställda spörsmål nu komme att fortsättas; och lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

Svar å interpellation.
(Forts.)

Herr Lindhagen, som yttrade: Jag hade icke alls tänkt begära ordet i denna fråga, som ju har blifvit belyst förut från så många synpunkter. Men jag begärde ordet sent på middagen under justitieministerns anförande. Ty de synpunkter och de åskådningssätt, som justitieministern där utvecklade, voro sannerligen mera äfventyrliga än det framställningssätt, som framgick utaf statsministerns anförande. Jag kom genast att erinra mig — och det var därför jag begärde ordet — att med den tolkning, som justitieministern gifvit detta lagrum, exempelvis lagutskottet gjort sig skyldigt till alla möjliga försyndelser. Och jag kom också att tänka på att, ifall ett sådant åskådningssätt, som herr justitieministern uttalade, skulle göra sig gällande, blefve verkliga Riksdagens utskott på det mest betänkliga sätt kringskurna i sitt arbete.

Justitieministern gjorde, om jag fattade honom rätt, skillnad mellan »är» och »bör». Om faktiska förhållanden finge en tjänsteman gifva upplysningar när och hur som helst. Men så snart det gäller frågan hur en sak bör vara, då är man på det förbjudna området; det är en helgedom, som icke får profaneras af ett Riksdagens utskott eller någon Riksdagens ledamot. Jag

Svar å interpellation.
(Forts.)

vill då fråga: Hvilken skillnad kan man draga upp däremellan, att meddela en upplysning och gifva ett omdöme om saken? Dessa gränser sammanfalla. Och hvad är det för värde med de faktiska upplysningarna, om det icke också finnes *en själ* i upplysningarna? Och denna själ är, huru saken bör vara. Får man veta blott det första, men man icke har rätt att fråga, huru de sakkunniga tycka om det andra, får jag verkligen säga, att de upplysningar, man får, ofta hafva ett bra litet värde.

Justitieministern utvecklade närmare saken så, att, om det gäller utarbetande af ett nytt förslag, så får en ämbetsman icke gifva sitt omdöme därom, icke framföra några nya tankar. Det är alldeles förbjudet. Vi hafva i lagutskottet ofta tillåtit oss att hafva nya tankar om kungl. propositioner, och vi hafva af ämbetsmän i justitieministeriet — ofta utan att ens fråga justitieministern, men ofta hafva vi också tagit hans sakkunskap i anspråk — begärt upplysning om: huru tycker ni, som satt er in i ämnet, oafsedt hvilken mening ni än har; är denna formulering den rätta; går det ihop med det hela? Och de hafva genast ställt sig till vårt förfogande. Men vi hafva äfven begärt upplysningar af andra tjänstemän, som varit speciellt sakkunniga i t. ex. en fråga, uti hvilken väckts motion. Vi hafva till och med begärt af en tjänsteman, att han skulle utarbeta ett förslag. Det skedde senast för 2 år sedan. Då gingo vi tillväga på det sättet beträffande ett förslag, som sedermera antogs utaf Riksdagen. Nej, har man kommit så långt, som justitieministern nu vill föra oss, får jag verkligen säga, att saken börjar antaga betänkliga proportioner.

Jag tror, att det är nödvändigt, att man återför denna sak till utgångspunkten, eller, såsom justitieministern sade, blott *detta fall*, som det nu är fråga om, och ingenting annat. Hvilket är då detta fall? Och huru ställer sig regeringen i detta fall? Därom hafva vi ännu icke fått någon som helst klarhet af den förda diskussionen. Vi veta endast, att krigsministern har af-låtit en dagorder, eller hvad det kallas, däruti han uttalat sin uppfattning om, att riksdagsordningens 46 § bör tolkas på ett visst sätt och, såvidt jag kan förstå utaf dagordningens tendens, att han anser, att öfverträdelse af paragrafen i detta fall ägt rum. Jag frågar då först: anser regeringen, att krigsministerns uppfattning är den riktiga? Den andra frågan är den: har kanske regeringen, då denna dagorder afläts, själf gillat densamma, innan den afläts? Jag kan nu icke få en annan uppfattning af det sväfvande resonemang, som framgick utaf statsministerns anförande, än att det verkligen vore regeringens mening, att krigsministern har handlat riktigt och att han har handlat med regeringens samtycke. Justitieministern begagnade också i sitt anförande en gång uttrycket *vi* om just den saken.

Justitieministern sade vidare, att det är den kritiska punkten,

som man skall slå fast — skiljemärket mellan vara och böra. *Svar d interpellation.*
 Det är således enligt regeringens uppfattning, om jag kan tolka dess oklara framställningssätt riktigt, så, att här är en sådan kritisk punkt öfverskriden åt förbjudet håll, och därför måste regeringen ingripa. Jag säger nu för min del, att utgångspunkten i ett dylikt resonemang är oriktig. Men när man betraktar den kritiska punkten och ser till, hvilket värde den i föreliggande fall har, får man tänka på, att det just rör ett militärt förhållande. De militära förhållandena äro nu — det måste vi, hvilket parti vi än tillhöra, säga oss — sådana, att de hafva tendens att blifva en stat i staten. Och så snart man vill undersöka militära förhållanden och vill hafva omdömen om militära förhållanden, ja, då är staten i fara, då proklameras nästan, kan man säga, krigstillstånd från deras sida, som hafva ledningen af krigsväsendet; och, såsom romarna sade: i krig tiga lagarna. Då kan icke tas hänsyn till konstitutionell praxis och annat civilt lagligt. Man får lof att på allt sätt sätta stopp för fördärfvet och sedan försöka att, så godt man kan, tolka sig tillbaka till fredliga förhållanden igen. Och just det försöket har herr statsministern verkligen här gjort.

Men hvad blir nu följden af, att sakerna bringas in på dessa banor, låt vara i ett enstaka fall? Jo, för det första att regeringen visst icke kommer att anse, att detta är det enda fallet; man måste åtminstone till någon tid ådagalägga konsekvens. Civilministern har ju äfven, i fråga om kommerskollegium, såsom herr Lindqvist framhöll, velat i visst fall skapa liknande ny praxis, i strid mot hvad som förut förekommit.

Jag har också personligen erfarit något liknande äfven från kommerskollegium. Det sades visserligen inom stadsfullmäktige för någon tid sedan, att kommerskollegium var fritt från byråkratism. Det tycker jag icke framgår af hvad herr Lindqvist hade att berätta. Och jag vill säga, att fortfarande, åtminstone i denna punkt, är min erfarenhet densamma. Jag fick för icke länge sedan allt med största beredvillighet förskaffa mig upplysningar för en motion ur en kongresshandling, som ett regeringens ombud vid kongressen medfört från utlandet. Men, sedan nu fallet »Malm» inträffat, och jag kort därefter ånyo begärde att få se på handlingen för att upplifva mitt minne, så sades först, att handlingen var lämnad till en annan person, och, när jag bad få veta, hvem denne person var, så att jag hos honom kunde få taga del af handlingen, så sade man tämligen tvärt och afvisande, att det nog fick vara med den saken. Och så ringdes det af, ty det var ett telefonsamtal. Det var således en oerhörd kontrast, tillmötesgåendet förra gången och den brist på tillmötesgående, som visades sedan. Jag kan icke bestämdt påstå, att *detta* var följden just af nu berörda tilldragelse, men den misstanken ligger ju mycket nära till hands.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Vi se ju nu, huru justitieministern till och med vill afskärta all möjlighet att få ett omdöme från tjänstemännen vid fullgörandet af det brådskande riksdagsarbete, som den nuvarande tiden för med sig, i alla dessa stora och små frågor, med hvilka Riksdagen öfversvämmas. Men man kan verkligen icke reda sig utan att få sakkunskap och omdöme af personer, som äro inne i frågorna; sedan förbehålla sig naturligtvis utskotten och Riksdagen att för sin del fälla sina omdömen.

Det åskådningssätt, som från regeringens sida framställts, kan också leda därtill, att tjänstemännen hädanefter i allt större utsträckning komma att visa mindre beredvillighet att lämna upplysningar än förut varit fallet. Men jag hoppas emellertid, att det icke kommer att gå så långt, att från regeringens sida förbjudes ämbetsmän att lämna upplysningar och fälla omdömen, på det att därigenom må framtvingas tillämpning i onödan af 46 §:s riksdagsordningen omgångar och hinder.

Jag vill nu därför uttala den förhoppning, att detta blott må vara en ledsam episod, som snart glömmes. Ty Riksdagen får väl i alla fall slå vakt om sin rätt till erhållande af sakkunskap i sitt arbete. Och det är denna Riksdagens rätt till sakkunskap och vederhäftighet i arbetet, som på ett betänkligt sätt, enligt mitt förmenande, hotas från regeringens sida genom hvad som nu timat.

Herr Vennersten: Herr talman! Jag begärde ordet för att rätta ett misstag, som herr Lindqvist gjorde i sitt anförande, då han talade om hur en viss upplysning införskaffades för det utskotts räkning, hvars ordförande jag är. Verkliga förhållandet är, att jag icke vände mig till herr civilministern med någon framställning, utan saken ordnades utan vare sig skriftlig eller muntlig framställning från min sida. Jag har velat säga detta, därför att från flera håll, icke minst genom pressen, framhållits, att jag gått en annan väg än den § 46 riksdagsordningen anvisar.

Emellertid ber jag att få begagna tillfället att något litet relatera min erfarenhet från det utskott, i hvars arbete jag deltagit, då denna synes mig i någon mån belysande för den fråga, som nu är före. Det är naturligt, att, om man vill göra denna sak till en partipolitisk fråga, det är lätt att få känslorna i svallning och att man glömmes se saken så, som den, enligt mitt förmenande, bör ses eller helt objektivt. Den ärade interpellanten framhöll, att han icke för sin del ansåg, att denna fråga borde göras till en partifråga, utan att man borde söka bedöma den ur andra synpunkter, och en annan ärad talare, som här lämnat oss en elegant och intressant utredning, har ju också antydtt, att man enligt hans förmenande borde särskildt se till de praktiska sidorna af saken. Mig synes detta senare betrak-

telsesätt särskildt tilltalande, ty jag tror, att saken bedömes bäst ur synpunkten af hvad som kan vara mest praktiskt och i öfrigt mest gagneligt för riksdagsarbetet. Nu kan uppfattningen i detta afseende vara i viss mån olika. Jag för min del anser, att det icke skulle skada, om man något allmännare tillämpade denna paragraf 46 än Riksdagen gjort under de senaste åren. Jag grundar detta mitt omdöme på den lilla erfarenhet, jag hunnit samla, dels tidigare och dels inom det utskott jag nu tillhör. Vi ha från första stund i alla frågor vändt oss till statsrådet Hederstierna muntligen eller skriftligen, per telefon eller vid besök i kanslihuset. Hvarje gång ha vi funnit den vägen raskt leda till målet, i det vi fått de mest fullständiga upplysningar mycket fort, och det förfarings sättet har sparat oss många steg, som vi eljest fått göra förgäfvets eller med mindre godt resultat. På denna grund anser jag, att det säkerligen icke minst för de tillfälliga utskotten skulle vara till gagn, om man använde just denna mycket förkättrade utväg något mera än hvad nu är fallet. Jag tänker särskildt på dessa utskott därför, att man inom dem icke har någon tradition att bygga på såsom inom de ständiga utskotten, som ju dels bildas af ledamöter från båda kamrarna och dels gifvetvis ha en mycket mindre växlande sammansättning än de tillfälliga utskotten ha. Inom dessa verka, som vi alla veta, högst få gamla krafter, i det de hufvudsakligen rekryteras med mindre bepröfvade nya krafter. Därför är det, såvidt jag förstår, klokt, om man just med hänsyn till dessa tillfälliga utskott drager upp en gräns, som anvisar, i hvilka fall de böra anlita den officiella vägen och i hvilka fall man kan anlita en annan väg. På detta sätt skulle vi nå praktiska resultat och säkerligen icke i minsta mån kompromettera Riksdagens värdighet eller åsidosätta dess makt och myndighet, och Riksdagen kan för visso lita på att de af regeringen anbefallda utredningarna bedrifvas snabbt och säkert. Nu säger man visserligen, att här gjorts en svår attack från regeringens sida på denna Riksdagens makt och myndighet. Jag kan icke fatta saken så; det kan hända, att jag misstager mig, men jag har redan framhållit, att jag bedömer denna fråga icke som en stor politisk angelägenhet, utan som en angelägenhet, hvilken har sin fulla motsvarighet i privatlivet. Om vi sålunda tänka på ledningen af ett stort privat företag, så nog är det bättre, om man på förhand vet, hur det är ordnad med kommunikationen mellan underlydande och utomstående, än om vissa tillfälligheter, som kunna växla afsevärdt, härvidlag skola vara bestämmande, och jag tror också, att riksdagsarbetet kan ha nytta af hvad som visar sig praktiskt i de enskilda verken, särskildt med hänsyn därtill att ju staten börjat bedrifva industriell verksamhet, mången gång i så stor omfattning, att statens ekonomi högst väsentligt beror på hur denna drift skötes. Man börjar nu frånga det gamla systemet med kollegialt styrelse-

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

sätt, i synnerhet i de fall, där stora ekonomiska intressen stå på spel. Där sätter man en kraftig karl i spetsen och låter honom få mycket friare händer än det gamla systemet tillät, och detta med stor framgång. Jag behöfver icke anföra några exempel; de gifva sig af sig själfva. Men, mina herrar, om vi gå öfver till något nytt i skötseln af våra stora statsindustriella verk och inrättningar eller andra affärsföretag, som staten bedrifver, så vore det ej ur vägen, att man toge i öfvervägande, huruvida icke, i afseende på kommunikationssättet mellan Riksdagen och dess utskott å ena sidan och statens verk och dess underlydande å andra sidan, det kunde vara skäl i att vidtaga någon liten revision, att på denna punkt införa någon i viss mån förändrad anordning. För min del kan jag icke se någon fara i ett sådant tillvägagångssätt, och jag vågar reducera frågan till dessa mera blygsamma proportioner och tror, att man kan afvinna den åtskilliga synpunkter, som måhända icke äro för majoriteten tilltalande, men som herrarna säkerligen vid närmare eftertanke skola medge ha åtskilligt för sig.

Nu är det alldeles tydligt, att jag icke gör anspråk på att med min kortvariga erfarenhet ha kunnat göra något inlägg af värde i denna debatt, men jag har vågat anföra dessa synpunkter därför att jag tror, att man äfven inom Riksdagen icke bör vara blind för att utvecklingen kan föra fram andra kraf än dem, som hittills gjort sig gällande. En gammal riksdagskamrat har sagt mig, att det icke finnes något mera byråkratiskt verk än Riksdagen, och jag vet ej, om han icke i viss mån har rätt. Om vi emellertid göra någon liten ändring i modern riktning och införa i riksdagsarbetet en anordning, som visat sig lämplig i affärslifvet, tror jag icke, att arbetet förlorar därpå. Nu kan man invända, att dessa saker icke äro jämförliga, men därför borgar åtminstone den erfarenhet jag varit i tillfälle att skaffa mig, och jag har funnit, att man mycket väl kan gå den officiella vägen och låta höga vederbörande veta hvad som passerar, utan att detta skadar Riksdagens makt och anseende eller hindrar arbetet.

Innan jag slutar, tillåter jag mig göra en erinran med anledning af ett yttrande, som en värderad granne här fällde. Han sade, att på denna fråga föll den förste bonde, som suttit vid konungens rådsbord. Jag tror, att det är så, men jag tänkte, att herr Schotte borde minnas, att samma bonde föll förr en gång för en annan ministär, i hvilken herr Schotte själf inträdde, men i hvilken ingen bonde befanns värdig att upptaga den fallnes mantel.

Friherre Palmstierna: Herr talman, mina herrar! Jag hade aldrig tänkt mig, att någon kamrat i det fjärde tillfälliga utskottet skulle velat här inför kammaren betvifla sanningsenligheten af

mina uppgifter. Så har emellertid skett. Herr Johansson i Mossebo har tillåtit sig att utan frambärande af ett enda bevis och utan skäl insinuera brist på sanningskärlek hos mig. Med anledning häraf anser jag det vara min rättighet att helt kort uppfordra herr Johansson i Mossebo att inför kammaren erkänna sin förlöpnings och ta tillbaka denna beskyllning.

Herr talman! Jag anser mig emellertid i egenskap af sekreterare i det fjärde tillfälliga utskottet böra beriktiga några af de uttalanden, som herr Johansson i Mossebo gjorde. Det var säkerligen med mycket stor öfverraskning och för första gången, som utskottets ledamöter hörde, att den hänvändelse, som skett till underofficersförbundet, gällde infordrande af dess stadgar. Det har aldrig någonsin varit förhållandet. Från början har saken gällt inhämtandet af underofficersförbundets mening om herr Palmes motion. Jag ber äfven få framhålla, att herr Johanssons uppträdande här är så mycket egendomligare, som det var på hans egen framställning, som följande paragraf intogs i fjärde tillfälliga utskottets protokoll för den 19 februari 1909: »Med anledning af hvad som händt, beslöt utskottet berättiga friherre E. Palmstierna att vid behof meddela den paragraf i utskottets protokoll, däri omnämnes, att han i egenskap af utskottets sekreterare, med dess gillande, vändt sig till respektive underofficerssällskap för att inhämta deras mening om herr Palmes motion». Denna paragraf har justerats den 23 februari. I denna justering deltog äfven herr Johansson i Mossebo. Den här oberopade paragrafen uti ett föregående protokoll innehåller, förutom det bemyndigande, som omnämnes, följande uttalande: »Det beslöts att afvakta ofvannämnda utredning från underofficerssällskapen, innan beslut om motivering till det tillstyrkande utskottsutlåtandet fattades». Detta beslut har herr Johansson i Mossebo deltagit i, och han närvar vid justeringen af protokollet utan att göra någon anmärkning mot detsamma. Jag ber kammaren fästa sig vid det deltagande, som herr Johansson i Mossebo här haft i besluten inom utskottet, och ställa hans ord i dag på förmiddagen i belysning af hans beteende inom utskottet förut. Jag lämnar således åt kammaren att bedöma och värdesätta hans uttalanden.

Nu har emellertid, mina herrar, herr Johansson i Mossebo instämt med herr Jansson i Djursåtra. Jag har för min del sökt en förklaring till detta hans egendomliga uppträdande. Den förklaringen har jag endast kunnat finna däri, att herr Johansson tydligen fattat innebörden i herr statsministerns anförande så, att regeringen vill tillåta, att underofficerarne må till utskott lämna utlåtanden af här nämndt slag. Därest herr Johansson omfattar denna åsikt angående statsministerns uttalanden, förstår jag hans uppträdande ur en synpunkt sedt. Men då ber jag att för herr Johansson i Mossebo få påpeka det enkla och syn-

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

bara faktum, att herr statsrådet och chefen för landtförsvardsdepartementet fortfarande sitter uti regeringen. Tydiligen måste, enligt min uppfattning, herr statsministern stå på precis samma ståndpunkt i fråga om tolkningen af § 46 i här föreliggande fall, och är det på detta sätt, synes mig herr Johanssons instämmande vara rätt egendomligt.

Men när nu regeringens vapendragare, herr Johansson i Mossebo och hans meningsfränder i denna kammare, tydligen ådagalägga oklarhet på denna punkt, så vill jag till herr statsministern framställa den förfrågan, huruvida han icke vill klargöra för sina meningsfränder, hvad han själf afser med tolkningen af paragrafen i detta fall, om han således står på samma ståndpunkt som herr krigsministern eller ej.

I detta anförande instämde herrar *Juhlin, Tengdahl, Fürst, Jonsson* i Hå, *Sandström, Hedström, Jansson* i Edsbäcken, *Röing, Lindblad* och *Wilson*.

Herr vice talmannen: Hørr talman, mina herrar! Gentemot en ärad talare, herr Vennersten, ber jag först att i förbigående få erinra, att det är väl litet underligt, om han verkligen menar att rikta beskyllningen för riksdagsbyråkratism — understundom icke så alldeles obefogad — mot dem, som i detta fall förmena, att Riksdagen bör ha den vidsträckta rätt, som den hittills haft att på sidan om 46 § förskaffa sig nödiga upplysningar. Mig vill det förefalla, som om anhängarne i större eller mindre grad af 46 § såsom enda utvägen härvidlag äro de verkliga riksdagsbyråkraterna och icke deras motståndare.

Jag hade afsett att säga någonting, som i viss mån sammanhänger med hvad den näst föregående talaren yttrade. Då emellertid herr statsministern icke har begagnat sig af sin rättighet att taga till orda utan afseende på den uppgjorda talarlistan, så antager jag, att det kanske icke i alla fall kan vara ur vägen att säga hvad jag hade tänkt.

Jag åhörde, liksom många af kammarens ledamöter, med någon förundran åtskilligt af hvad herr Söderberg i Hobborn hade att förnäla oss, men jag erkänner, att i ett fall är jag ense med honom. Han sade mer än en gång, att han för sin del icke var kompetent att följa med alla de statsrättsliga labrynter, som upprullade sig i denna sak, och jag måste i det fallet, beträffande herr statsministerns digra afhandling, ställa mig helt och hållet på herr Söderbergs sida. Icke heller jag har varit i stånd att uppfatta, hvad det egentligen är »til syvende og sidst», som regeringen har genom denna sju spalters långa afhandling velat säga oss. Jag går emellertid i brist på denna kompetens efter mera enkla tecken. För mig ställer sig saken så: Har regeringen oförbehållsamt och fullständigt förklarar, att den icke

står för krigsministrernas åtgärd? Därpå måste jag svara: Nej, det har regeringen icke gjort. Så länge detta icke är gjordt, så länge hjälper hvarken fem eller tio spalter. Så länge hjälper hvarken herr statsministrernas långa anförande eller herr justitieministrernas supplerande anförande. Så länge vet man icke hvad, praktiskt taget, regeringens åsikt är. Det finnes emellertid, som den förre talaren sade, ännu tillfälle, och jag ber att med honom få förena mig i en anmaning, en vördsam hemställan till herr statsministern att bestämdt säga ifrån: Gillar regeringen krigsministrernas åtgärd eller ogillar regeringen den?

Det må ju förlätas mig, om jag, oaktadt jag, som sagdt, icke har kunnat fullständigt uppfatta regeringens hållning i de olika detaljerna af denna sak, likväl vågar ställa mig mycket tvekande gentemot de ärade talare, som velat bagatellisera hela saken. Jag kan ju ha ett visst skäl därtill, då det är icke mindre än tre af konungens rådgifvare — hvilka ju haft bättre tillfälle att sätta sig in uti det anförande, som herr statsministern hållit, än hvad vi ännu kunnat göra, och hvilka förmodligen både läst och omläst och dryftat detsamma — som funnit med sin plikt förenligt att, uppenbarligen till följd af att de icke kunnat gilla anförandet, afgå ifrån sina platser, och det hvad en af dem beträffar, oaktadt han har en hufvudtitel att försvara här i Riksdagen.

Då jag vidrör denna sak, ligger det mig om hjärtat att säga några ord om en af dem, som sålunda afgått. Det är en gammal motståndare, herr statsrådet Alfred Petersson, en man, mot hvilken jag och mina meningsfränder haft skarpt olika uppfattningar, en man, som har, på ett efter vår mening ansvarsdigert sätt, förbundit sitt namn för alla tider med den stora förändring i afseende på den politiska rösträtten m. m., som blifvit af kamrarna antagen och snart varder upphöjd till grundlag. Ja, han var vår motståndare, men vi måste ju erkänna, att äfven under det han var det som ifrigast, så gjorde vi nog skillnad på honom och vissa andra motståndare. Jag tror, att vi alla kunna säga, att det var någonting i hans politiska hållning, som bjöd aktning, en aktning, som vi också voro villiga att skänka honom.

Jag tror till sist, att, då han nu har afgått från sin statsrådsbefattning på principen: »aktning för Riksdagens rättigheter», den enklaste rättvisa bjuder oss att på denna dag och vid denna viktiga öfverläggning göra en honnör för den mannen. Hans plats står ju icke tom, utan där sitter ju nu en annan man, och vi ha ju redan hört af en ärad talare, att vi skola vänta på hans gärningar, innan vi döma öfver honom. Men det förefaller mig, att om hans företrädare gått på principen: aktning för Riksdagens rättigheter, däraf logiskt följer, att han själf inträdt i regeringen på den motsatta principen, och då tror jag, att vi så

Svar d interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

godt först som sist böra säga ifrån, att han icke skall kunna förvärfva någon tillit hos majoriteten i denna kammare.

Jag talade nyss något om herr krigsministerns åtgärd uti just det fall, som utgör själfva grunden för denna öfverläggning — ja, den åtgärden är nog taget mer än en. Man måste för det första — såvidt icke någon hittills lämnad förklaring från regeringsbanken framkommer — antaga, att den order, som krigsministern i detta fall utfärdade, gick ut på, att en för privata ändamål bildad förening utaf underordnad befäl icke skulle ha rätt att angående sina privata angelägenheter afgifva ett yttrande till en riksdagsman, som för ett utskotts räkning begärt ett sådant. Jag tror aldrig, att vi kunna gilla en sådan uppfattning. Jag anser det vara synnerligen viktigt, att det fastslås, att de, som tillhöra det underordnade befälet, få vara människor och medborgare, de också. Jag tror, att om man icke häfdar den principen, om man alltså låter sådana åtgärder, som krigsministern här vidtagit, passera utan anmärkningar och utan starka anmärkningar, blir detta i själfva verket ödesdigert för hela vårt försvar. Ty för detta är en god och tillfredsställd underofficerskår af den allra högsta betydelse, och någon sådan få vi icke, utan att dess medlemmar äga medborgerliga rättigheter i tillbörlig utsträckning.

Men det är icke detta, som härvidlag är det enda egendomliga. Kort därpå inträffade, att en regementsöfverste själf offentligen förklarade, att han hade ingripit i underofficerarnes föreningsrätt och det till på köpet med afseende å en förening, som, efter hvad oemotsagdt blifvit upplyst, krigsministern gillat. Då frågar jag: Är det disciplin, att en krigsminister i ett sådant fall icke ögonblickligen ingriper? Nej, det kan icke vara disciplin.

Om man nu sammanställer dessa båda saker, innebära de i själfva verket intrång på de underordnades rättigheter och brist på disciplin i fråga om de öfverordnade; och eftersom jag nyss gjorde en liten historisk återblick, kan jag möjligtvis göra en till. Jag vill då säga det, herr statsrådet Malm, att eder företrädare på den plats, ni nu innehar, nog hade sina fel, men han skulle dock aldrig ha gjort något sådant, som ni i detta fall gjort.

Då jag berör dessa händelser och de uttalanden från visst håll, som i sammanhang därmed varit synliga i tidningarna, kanske jag äfven får göra den reflektionen, att det nog vore bra, om vissa egenskaper kunde framkallas i något rikare mått hos högre befäls personer, som visat sig vara i behof däraf. Herr statsministern talade för några veckor sedan om sin plan att framkalla en, såsom jag tror att han kallade det, religiös renässans här i landet. Jag undrar, om icke herr statsministern skulle kunna bevilja sig själf något litet uppskof med det arbetet och i stället tills vidare arbeta på framkallande af så enkla och

anspråklösa borgerliga dygder hos de militära ämbetsmän, hvilka visat sig sakna dem, som sanning, uppriktighet, ärlighet, vederhäftighet i uppgifter o. s. v.

Här har af en ärad talare, som tillika är den mest ledande mannen för det socialdemokratiska partiet i kammaren, yttrats, att hvad som förekommit här i dag och för öfrigt i hela denna sak kan vara af beskaffenhet att ytterligare befrämja den samverkan uti vissa punkter, som de båda vänsterpartierna funnit riktigt och lämpligt att söka åstadkomma. I detta fall instämmer jag fullständigt med honom. Det är en förpliktelse för båda dessa partier, för så vidt de äro och vilja vara vänsterpartier, att taga lärdom af det, som nu inträffat. Och det mer än en lärdom. Jag antydde nyss ett par på det militära området, men hufvudsaken, den alldeles afgörande hufvudsaken är själfallet frågan om folkrepresentationens, den svenska Riksdagens, rättigheter, som man i viss mån hotat eller åtminstone sökt göra tvifvelaktiga.

I det anförande, som herr statsministern för några veckor sedan här höll och hvarpå jag nyss antydde, upprullade han för oss och, jag må säga, för våra förvånade blickar en fruktansvärd republikansk fara här i landet, om hvilken vi förut icke haft en aning. Men han sade på samma gång, att han svurit en helig ed att försvara kungadömet, och då kände vi oss ju ganska lugna. Han sade tillika: »Den eden har jag svurit, den eden ha mina kolleger svurit och den eden ha hvarje regeringsmedlemmar svurit.» Ja, det är sant. Men hvarje regering har också svurit att försvara Riksdagens grundlagsenliga rättigheter, och om herr statsministern hade klargjort för sig edens innehåll i sistnämnda afseende lika mycket som i andra afseenden, undrar jag, om han icke hade besparat både sig och oss den långa konstruktion, som han här presterade.

Hans excellens, herr statsministern Lindman: Herr talman, mina herrar! Jag skulle nog ha återkommit än en gång i denna debatt, äfven om jag nu icke blifvit af herr vice talmannen direkt uppfordrad att omedelbart yttra mig, men efter det anförande, som han här hållit, känner jag det som en plikt och som ett nöje att genast gifva honom ett svar. Jag skall nu emellertid belysa icke blott de invändningar, som här blifvit gjorda af herr vice talmannen, utan äfven de, som framförts af öfriga talare på den sidan, som står mig emot i denna punkt, och jag ber därvid att, som det heter, få gå i ordning med frågorna.

Jag började mitt förra anförande med en historik, om hvilken herr vice talmannen sade, att han icke kunde fatta eller följa med hvad den innehöll. Ja, mina herrar, det är så, att när man interPELLERAR får man ett svar, men det har aldrig varit

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

vanligt, att den interPELLERADE lämnar svaret på förhand. Det är, mina herrar, hans lilla trumf, alldeles på samma sätt, som herr Staaff satt inne med sin, när han under remissdebatten i fjol riktade anfall mot mig för en åtta, tio, tjugo olika saker, hvarom han icke med ett ord underrättat mig i förväg. Där, mina herrar, stå vi följaktligen på lika fot, äro i samma situation; min rätt i detta fall är lika stor som hans i de nyss antydda. Om herr vice talmannen icke kunnat följa med det anförande, som jag långsamt och, såsom jag tror, tydligt uppläste, är det icke mitt fel.

Jag ber vidare att få komplettera den historiska utredning, som här gjordes af professor Edén på ett, såvidt jag kunde fatta, mycket grumligt sätt. Jag har fått uppbära den förebråelsen, att jag kanske icke själf författat denna historiska utredning — ja, det var icke professor Edén, som sade detta, men den förebråelsen har dock riktats mot mig. Nå väl, mina herrar, jag har aldrig utgifvit mig för att vara professor i statsrätt och historia; jag har låtit andra utarbета denna historik — det erkänner jag fullt öppet — men jag har studerat denna historik och funnit den vara hållbar och så logiskt bindande, att jag vågar påstå, att de bevis, som af herr professor Edén här framlades gentemot densamma, ovillkorligen måste falla till marken, och det torde herr professorn själf finna, om icke förr, när herr professorn får läsa mitt yttrande in extenso.

Herr professorn sade på tal om denna historik, att jag visserligen gjort denna historiska sammanställning af fakta, men att jag glömt att tala om praxis, och herr professorn ställde därvid till mig den frågan: Vet statsministern, vet regeringen, huru praxis i nu förevarande afseende var 1809 och 1810? Ja, jag ber att få fråga herr professorn: Huru var praxis då? Herr professorn, som ju är historiker, bör veta det bättre än jag.

Dessutom förefaller mig det argumentet synnerligen svagt. Jag har ju i senare delen af mitt anförande ordat så mycket om praxis, att det borde vara klart för enhvar, huru praxis i fråga om denna grundlagsparagraf bör bedömas.

Må det emellertid tillåtas mig att tala om ett par saker, hvilka herr Edén däremot icke med ett ord berörde. Hvad tänkte, herr professor, de 1840-talets män, som i en särskildt tillsatt kommitté uttalade sig om dessa saker? De förklarade ju, att det var behöfligt, att Riksdagen hade en sådan rätt, hvarom nu är fråga, öfver statskontoret, men däraf följer väl icke, att de ansågo den vara behöflig äfven i fråga om andra ämbetsverk. Och vidare: när det stod i andra punkten af ifrågavarande paragraf, att detta förfarande erfordrades beträffande statskontoret etc., huru har herr professorn tolkat den punkten?

Jag vill för ögonblicket icke vidare tala om själfva historiken, utan ber att få öfvergå till en annan del af frågan. Jag vill

nämligen något skärskåda ett par andra fall i våra grundlagar, som verkligen kunna gifva oss en liten upplysning om, hvad detta uttryck »äger begära» betyder. Det gäller här två fall, där samma sak förekommer såväl i regeringsformen som riksdagsordningen. Jag vill nu jämföra de olika uttrycken på det ena stället och på det andra, och sedan kunna herrarne själfva döma om, hvad i dessa två fall uttrycket »äger begära» verkligen betyder. I § 105 regeringsformen heter det: »Lagtima Riksdags konstitutionsutskott *äge* att äska de protokoll, som uti statsrådet blifvit förda »utom dem» etc. I riksdagsordningens § 38 heter det om samma sak: »Konstitutionsutskottet *åligger* ock att äska de i statsrådet förda protokoll» etc. Här står sålunda om precis samma sak i regeringsformen »äger» och i riksdagsordningen »åligger». Det är sålunda en befallning. Jag vill också framhålla en annan sak. I regeringsformen § 107, heter det: »Skulle konstitutionsutskottet anmärka, att statsrådets ledamöter samfaldt eller en eller flera af dem uti deras rådslag om allmänna mått och steg icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta eller att någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeämbete utöfvat, *äge* då utskottet att sådant tillkännagifva för Riksdagen» o. s. v. I riksdagsordningen § 38 står om samma sak: »Om utskottets rätt och *plikt* att, efter granskning af dessa protokoll, hos Riksdagen anmäla de anmärkningar» o. s. v. Här betyder alltså »äger» vara pliktig. Jag har gjort denna sammanställning därför att jag vill visa, att åtminstone på två ställen i våra grundlagar »äger» icke kan tolkas som mina motståndare här tolkat detta uttryck. Nu frågar jag: Hvad är meningen och innebörden af hela denna § 46? Jo, den afser, att Riksdagen skall sättas i tillfälle att erhålla upplysningar. Jag har, mina herrar, i mitt första anförande i debatten i dag sagt, att regeringen aldrig afsett att hindra Riksdagen från att få upplysningar om saker, som Riksdagen behöfver. Hvarken jag för min del eller regeringen i sin helhet har i någon mån afsett att hindra riksdagsarbetet. Det skulle enligt min uppfattning helt enkelt vara dumt gjort, och det skulle aldrig kunna falla mig in att uttala en sådan uppfattning. Herr vice talmannen har talat om den rätt, som Riksdagen har på sidan om § 46, alltså på sidan om grundlagen. Ja, mina herrar, det är just om innebörden af detta uttryck »på sidan om grundlagen», som vi tala. Jag har i mitt föregående anförande hela tiden framhållit denna praxis såsom en praxis på sidan om grundlagen, en konstitutionell praxis, som kan ha sitt berättigande och som man icke på något sätt bör motsätta sig. Det har jag sagt.

När nu emellertid herr vice talmannen i en kommandoton, som jag nästan skulle vilja jämföra med den värsta militarists, anfaller mig och ber mig yttra mig om »fallet Malm», så vill

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar & interpellation.
(Forts.)

jag i den frågan gifva honom svar på tal. Fallet Malm är enligt min uppfattning mycket enkelt och står i öfverensstämmelse med hvad jag på förmiddagen yttrat. Jag har sagt, att § 46 utvisar, statsrättsligt sedt, den enda väg, som finnes för Riksdagens utskott att erhålla sådana upplysningar, som det här är fråga om. Men dessutom måste man taga hänsyn till tryckfrihetsförordningen, och vi måste därvid erinra oss, att den tillkom samtidigt med 1810 års grundlag. Tryckfrihetsförordningen innehåller bestämmelser, som till en del förtaga hvad som finnes stadgad i § 46. Jag har sagt, att alla sådana upplysningar, som afse samlandet af fakta, utlämnande af handlingar, skola tillhandahållas utskotten utan att utskotten skola behöfva begära att erhålla dem genom Kungl. Maj:t; sådant skall Riksdagen få i alla fall. Men jag har sagt, att, när det gäller utvecklandet af åsikter, när man vill skaffa sig kännedom om ämbetsmäns åsikter i olika frågor, jag då förmenar, att ett utskott skall gå den väg som § 46 utstakat, ty enligt min uppfattning kommer Kungl. Maj:ts rätt att vara chef för myndigheter och ämbetsmän att blifva i hög grad lidande, om ämbetsmän, kanske i underordnad ställning, uppkallas i utskott för att sitta och kritisera sina egna förmäns förslag. Det påstår jag komme att blifva till skada icke endast för riksdagsarbetet utan för vårt land i dess helhet.

Jag är själf riksdagsman och kan väl förstå, att herrarne skola känna sig illa berörda, om herrarne fått den uppfattningen, att meningen varit, att Kungl. Maj:t velat göra ingrepp i Riksdagens rättigheter. Så har icke varit fallet. Men om den konstitutionella praxis, som nu finnes, skulle utveckla sig i sådan riktning, som den ena statsmakten skulle anse vara skadlig och medföra fara för vårt land, då begagnar sig Kungl. Maj:t af den rätt, som grundlagen föreskrifver och säger: här få Ni icke gå längre, mina herrar — och det har Kungl. Maj:t gjort i det så kallade fallet Malm. Tro herrarne, att disciplin och ordning såväl bland militärer som civila kunna upprätthållas, om ett utskott kallar upp underofficerare och hör dem om deras åsikter rörande deras egna förhållanden, ja, hvarför icke om öfverordnades och förmäns förhållanden. Tro herrarne, att Riksdagens värdighet i minsta mån kan blifva lidande, om man däremot begagnar sig af den vägen, att underofficerare kallas upp till utskott för att utveckla sina åsikter endast genom anlitande af den väg, som anvisas i § 46, genom att de sålunda kallas upp af krigsministern? Tro herrarne, att Riksdagens värdighet kan bli lidande härpå? Nej, mina herrar, men Riksdagens värdighet blir lidande, om Riksdagens utskott befalla tjänstemän att komma till sig och lämna upplysningar, men dessa tjänstemän vägra att lämna sådana; först i det fallet förmenar jag, att Riksdagens värdighet möjligen skulle blifva lidande. Sålunda menar

jag, att om grundlagen hade förutsett detta fall skulle grundlagen utstakat en väg, på hvilken Riksdagen icke blott kunnat begära utan också kunnat göra sig åttlydd.

Jag skall be att få omtala ett fall, som varit vidrördt under diskussionen i dag, jag erinrar mig icke riktigt af hvilken talare. Det framhölls, att Sverige var så efterblivet, så gammalmodigt; här fanns icke någon parlamentarism, här gick det icke till som i andra länder. Nå, mina herrar, huru är det då ställt i den stora republiken, som sannolikt många af herrarne anse vara idealet, i Frankrike? Där är det så, att ingen militär af hvad grad eller slag det vara må, äger rätt att i någon enda fråga kommunicera med Riksdagen eller Riksdagens utskott utan krigsministerns medgifvande. Den franska republiken följer beträffande sin armé regeln: bort absolut från all politik. Armén står utanför politiken, den får icke vara med i politiken. Tro ni nu, mina herrar, att det skulle vara önskvärdt att släppa in våra officerare i dagspolitiken, draga in dem i utskottens öfverläggningar, fråga dem om deras åsikter, om förmäns åtgärder o. s. v. Jag tviflar, att detta skulle vara lyckligt för vårt land, och jag tviflar på, att de miljoner som användas för vårt försvar, skulle blifva uyttigt och väl använda i så fall.

Jag fäste mig vid ett yttrande, som här fälldes i dag af interpellanten själf i hans första anförande. Han sade: Här få vi nu veta, huru det går till under en konservativ regering, men så kommer en liberal regering, och så tycker den på det och det sättet; det går sålunda olika till i de olika fallen, huru skall då den arma Riksdagen veta, hvad den skall rätta sig efter, hvad den skall göra? Regeringarne växla — jag säger Gud ske lof — och de ha sina olika åsikter; det var hans syn på saken. Han sade: Den ena regeringen uttalar sig på det sättet, den andra på det sättet. Då få Ni, mina herrar, förlåta mig, om jag frågar: Huru skall regeringen veta, när utskotten vilja tillämpa den eller den praxis. Bevillningsutskottet skrifver år efter år skrifvelse på skrifvelse enligt den stora öppna vägen, som anvisas af § 46, och begär utredningar om olika ärenden, under det att fjärde tillfälliga utskottet direkt går till ämbetsmännen med sina förfrågningar. Jag frågar er, mina herrar, ännu en gång: Huru skall regeringen kunna veta hvad som då verkligen är praxis. Är det icke bättre, att vi komma öfverens om, hvad som är praxis? Är det bevillningsutskottets praxis eller det fjärde tillfälliga utskottets praxis, som skall tillämpas?

Jag vill vidröra ännu en sak. En talare sade, äfven om orden icke föllo precis så: Om ämbetsmännens upplysningar till utskotten skulle gå genom regeringens stora säll, så blefve de också sållade på sådant sätt, att de framkomme som regeringens åsikter. Tillåt mig, mina herrar, att göra en annan fråga. Om vi gå in på fallet Palmstierna, som kanske lika gärna skulle

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

kunna kallas fallet Oxenstierna, så får jag säga, att den fråga, jag och antagligen litet hvar har gjort sig, är: Hvad har man verkligen sagt? Jag beskyller ingen människa för att tala osanning, det vare långt ifrån mig. Jag bara läser tidningarna, och hvad den ene säger, säger den andre icke vara sant, och hvad den andre påstår säger den tredje icke vara sant; så blir det intervjuer, och så tar man tillbaka somligt och låter somligt stå kvar. Ja, icke vet jag hvad de sagt. Men kanske de herrar, som varit med i spelet, ha reda på hvad som verkligen blifvit sagdt. Då frågar jag: När man redan vid ingången kommer af sig på detta sätt, så att man icke ens vet hvad man frågat och svarat, åtminstone icke hvad motparten frågat och svarat — hvad värde ha då dessa upplysningar, som framkommit på ett sådant sätt? Är det icke då bättre, tro herrarne, att, om fjärde tillfälliga utskottet vill veta hvad underofficerare i Sverige ha för åsikter om sina utsikter till befordran och vilja erhålla uppgifter från dem, det tillfälliga utskottet sätter upp sina frågor och skickar dem till krigsministern eller till statsrådet Hederstierna — till hvilken af dem gör detsamma — och ber dem att få ett svar, samt att krigsministern sedan skickar ett cirkulär till hvarje regemente i vårt land och anbefaller att förskaffa uttalanden från underofficerare om deras åsikter i en sådan fråga, hvarvid vederbörande förbinda sig att icke omskrifva dessa uttalanden, såsom somliga af herrarne tyckas tro, att regeringen gör, utan lämna fram dem i original med deras egna underskrifter? Tro icke herrarne, att underofficerarnes åsikter om deras befordran till officerare skulle säkrare komma fram på det sättet? Jo, det tror jag, och jag är alldeles säker på, att det är så.

Herr vice talmannen talade om, att det vore bättre, att regeringen, i stället för att hålla på med religion, som jag talade om häromdagen, sökte att ipprätta ärlighet, vederhäftighet, sanningsenlighet m. m. hos militärerna. Men tro nu herrarna verkligen, att militärerna äro mindre sanningskära, mindre ärliga än andra människor? Jag vågar icke för min del utkasta den förkastelsesdom herr vice talmannen gjort öfver en hel klass ämbetsmän i vårt land.

Mina herrar! Jag ber att få fortsätta ännu en stund. Då nu friherre Palmstierna uppträdde å utskottets vägnar, förmodar jag, att hans uppträdande afsåg att vara officiellt, och att han sålunda vänt sig till underofficerarna i denna deras egenskap och icke till dem såsom enskilda personer. Det sammanhang, denna fråga har med interpellationen, är ej riktigt tydligt och klart, men vi veta alla, att fallet Palmstierna står bakom den af herr Staaff skrifna interpellationen, och i den har framställtts åtskilliga frågor. Jag ber med anledning därpå få göra några frågor äfven jag, ty det är ju, förmodar jag, meningen och afsikten med denna interpellation att försöka få fram, hvad man

verkligen menar med 46 §, hvad som är regeringens rätt och hvad som är utskottens rätt. Jag skall beträffande denna interpellation be att få fråga den det vederbör, om man anser, att ett riksdagsutskott kan sätta sig och hålla ett sammanträde med Stockholms garnisons, för ändamålet direkt utan Kungl. Maj:ts vetskap ditkallade samtliga underofficerskårer och höra deras mening om underofficerares befordran till officerare, om officerares befordringsförhållanden samt om förmans förhållande i tjänsten. Vidare frågar jag: Anse herrarna, att en sådan sammankomst, som, då den hålles af en förman med underordnade, enligt strafflagen för krigsmakten är straffbar, blir mindre straffbar, om förmannen är riksdagsman och uppträder å ett utskotts vägnar? Då jag gör denna sista fråga, gör jag den ej af något särskildt skäl, fast det nog kanske finns sådana. Det fall, som här berörts, att friherre Palmstierna satt sig i förbindelse med en underofficer vid Lifgardet till häst och jämväl andra underofficerare är icke det enda. Friherre Palmstierna har äfven såsom förman för flottans underofficerare haft ett sammanträde med omkring 25 underofficerare vid flottan, vid hvilket sammanträde han hållit ett föredrag för dessa underofficerare rörande trenne af honom uppställda alternativa linjer för underofficerares befordran till officerare. Något beslut eller någon resolution fattades därvid ej, men en kommitté, bestående af tre underofficerare, tillsattes för att utreda frågan. Är således ett riksdagsutskott berättigadt att tillsätta en kommitté af statstjänstemän för att af dem få vissa frågor utredda?

Jag hade så när glömt bort en sak, som jag egentligen först bort vidröra, men som jag ej kan underlåta att nu komma med. Herr vice talmannen erinrade mig om den ed, jag som statsminister eller statsråd aflagt, att värna om Riksdagens rättigheter. Herr vice talman, ni har själf aflagt den eden, och i den eden står det, att man skall värna om Konungens rättigheter och Riksdagens rättigheter. För mig finns det ingen skillnad därvidlag. Jag skulle aldrig uppfatta min plikt som riksdagsman så, att jag ansåg, att jag skulle enbart värna om Riksdagens angelägenheter, lika litet som jag såsom statsminister skulle uppfatta min plikt så, att den skulle bjuda mig att endast värna om konungamaktens rättigheter. Den ed jag aflagt, har jag uppfattat så, att jag anser mig skyldig att värna om Konungens och Riksdagens rättigheter samt om den svenska grundlagen.

Jag hörde interpellanten tala om, att man gick till underofficersförbundet därför, att Kungl. Maj:t ej skulle kunna befalla underofficersförbundet. Jag frågar då interpellanten: Kan han göra det? Kan utskottet befalla underofficersförbundet? Är det icke lika lätt, är det icke bättre att få svar på frågan, om man anlitar Kungl. Maj:ts förmedling?

Jag skulle äfven vilja fråga herrarna om, hvad det är för
Andra Kammarens Prot. 1909. N:o 28.

Svar å interpellation.
(Forts.)

vägrad upplysning, som hindrat och fördröjt riksdagsarbetet. Ej en enda, såvidt jag hittills hört. Jag skulle vara tacksam, om de utskottsordförande och ledamöter, som här äro närvarande, skulle vilja för regeringen framhålla, när ett riksdagsutskott har blifvit fördröjdt i sitt arbete innevarande års riksdag på grund af att ämbetsmän icke lämnat upplysningar. Har Kungl. Maj:t ej stått redo att skaffa utskotten upplysningar så fort som möjligt? Jag vore tacksam att få ett svar på den frågan, ty detta användes som ett agitationsämne i tidningarna, och det talas i kammaren om, att Kungl. Maj:t skulle försvåra riksdagsarbetet.

Det säges vidare: Hur skola ämbetsmännen, när det talas om åsikter och upplysningar, kunna skilja på dessa två saker. Mina herrar, nog måtte väl en ämbetsman kunna skilja mellan, när han lämnar en faktisk upplysning och när han uttalar sina egna åsikter.

Jag tror för min del, mina herrar, att det beträffande denna fråga, som nu är före, och som jag tyckte, att interpellanten uppfattat så ofantligt rätt, såsom ej en partifråga, ej innebär annat än att få upplysning eller utredning om, hvad 46 § innehåller. Detta är icke någon partifråga, utan denna fråga skall behandlas enbart för att gifva svar på: Hvilken är tolkningen af 46 §? För min del kan jag ej se, att Andra Kammaren och regeringen här tillsammans kunna gifva ett uttömmande svar på den frågan, ty om herrarna äro flera, som säga, att den skall tolkas på det sättet, och vi färre, som säga, att den skall tolkas på ett annat, ändras ej den svenska grundlagen för det; därtill behöfväs andra medel. Här har frågan gjorts till en stor parlamentarisk fråga, vi ha dock ingen parlamentarism i detta efterblifna land, har man sagt. På det sättet har denna fråga blifvit en stor politisk fråga.

Mina herrar, regeringen har i denna sak sökt att gå till grunden, gjort en historik öfver frågans ställning ifrån dess första upprinnelse och sökt utreda den efter bästa förstånd och med de bästa krafter, den kunnat få till sitt förfogande. Vi hafva sökt historiskt tolka paragrafen och därefter sökt förena denna tolkning med den konstitutionella praxis, som här utvecklats sig, och jag vågar tro, att herrarna kunna vara mycket nöjda med det svar, regeringen afgifvit.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman! Jag kan icke neka till, att denna fråga uppblåsts till större omfång, än den i verkligheten har. Frågan är i dag besvarad af regeringschefen, och jag får säga, att hade det afgifna svaret på något sätt enligt mitt förmenande visat sig inverka på Riksdagens rättigheter, skulle jag ej varit nöjd med det. Men jag kan icke finna annat än att Riksdagen fortfarande har samma rätt den hittills haft och som den enligt min mening bör ha.

Interpellanten, som först hade ordet, sedan herr statsministern lämnat sitt svar, uppfattade också ungefär på samma sätt detta svar, nämligen så, att det finns vissa fall, då det ej är lämpligt att gå direkt till en myndighet eller till vissa ämbetsmän, utan då det kan vara nödvändigt att anlita Kungl. Maj:ts förmedling. Jag har också den uppfattningen, att det alltid är säkrare att gå den vägen. På den afdelning i statsutskottet, jag sitter, hänvända vi oss vanligen till det verkets chef, hvarifrån vi behöfva upplysningar, och vi få alltid dessa upplysningar omedelbart och korrekt meddelade. Men jag kan visa ett exempel från kammaren för icke länge sedan, då det kanske varit nödvändigt, att vi fått korrektare upplysningar, än vi verkligen fingo. Här stod en talare och kritiserade järnvägsdriften samt lämnade kammaren en massa uppgifter, som innehöllo grava anmärkningar, uppgifter, som, när de granskades af vederbörande myndighet, befunnos vara af alls intet värde. Jag undrar, om kammaren skulle fatta beslut på sådana uppgifter, hur detta beslut skulle blifva, hvilken vikt och betydelse man skulle kunna tillmäta det. Är det ej bättre att få upplysningar på officiell väg, då de bli riktigt säkra? Jag har den uppfattningen, att det är bäst, om vi gå en mera officiell väg och få fullkomligt riktiga uppgifter. På samma gång skulle jag, som jag nyss nämnde, ej kunna vara med om, att Riksdagens rättigheter på något sätt inskränkas, men jag är öfvertygad om, att det blir mycket, mycket kinkigare och svårare och att det allmänns väl kommer att lida, om Riksdagens utskott skola sätta sig till domare i det ena eller andra fallet. Jag tror, att det allmänna är bäst betjänadt, om det samarbete, som hittills existerat mellan vederbörande myndigheter och utskott, samt mellan Riksdag och regering, kan i godt samförstånd få fortfara, och det tror jag, att det kan, därest frågor af samma art som den, vi i dag haft före, icke blåsas upp till storpolitiska frågor, som enligt min mening kunna ha mycket menliga följder för hela vårt land. Jag är öfvertygad om, som jag nämnde, att det är bäst, om Riksdagens utskott och regeringen i godt samförstånd kunna få samarbeta som hittills. Vi ha fått det bestämda uttalandet, att så länge den nuvarande regeringen sitter kvar, skall Riksdagen bibehållas vid nuvarande rättigheter och praxis, och jag har, herr talman, den uppfattningen, att detta samförstånd kommer att fortfara för framtiden.

Med herr Andersson i Skifarp förenade sig herrar *von Schéele*, *Gustafsson* i Mjölby, *Malmborg*, *Erlansson*, *Persson* i Borrbby, *Gunnarsson*, *Ericsson* i Ofvanmyra, *Olsson* i Berg, *Gustafsson* i Sjögesta, *Canell* och *Öberg*.

Herr Johanson i Mossebo: Det hör väl till det ovanliga, att

Svar å interpellation.
(Forts.)

en ledamot af ett utskott öfverfaller en ledamot af samma utskott på sådant sätt som friherre Palmstierna gjort beträffande mig nu i afton. Men för min del vill jag icke inlåta mig i svaromål med honom eller röja åtskilliga omständigheter, som passerat i utskottet, utan hans anfall mot mig får stå för hans egen räkning.

Hvad hans anfall mot mig beträffar, vill jag säga, att jag icke återkallar, hvad jag yttrat på förmiddagen. Jag förklarar, att jag icke återkallar ett ord däraf. Jag sade icke, att friherre Palmstierna ljugit, utan jag relaterade, huru friherre Palmstierna för utskottet omtalade, huru han gått till väga och det sätt, hvarpå fanjunkaren vändt sig till öfverste Oxenstierna, vidare huru tidningarna relaterat hans uppfattning af frågan. Härvid tillät jag mig att säga, att dessa herrar själfva må tvista om hvilken af dem, som har rätt.

Som sagdt, jag vill icke inlåta mig på att blotta vissa omständigheter, som sammanhånga med denna sak, hvilket jag dock kunde anse mig berättigad att göra lika väl som friherre Palmstierna; men jag vill icke göra mig skyldig till ett sådant förfarande. Friherre Palmstierna och fanjunkare Ekström få själfva bestyrka riktigheten af den framställning, som de gjort. Jag vill icke afgöra, hvem af dem som talat sant.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Sedan interpellanten talat så hårda ord om dem, som hafva en annan åsikt än den, som han sökte utlägga, gjorde man ju klokast i att icke yttra sig i frågan utan helt enkelt tiga; ty då skulle man ju icke falla under hans hårda dom. Men jag ber att få säga, att under hela den tid jag tillhört Riksdagen, liksom äfven vid utförandet af de andra uppdrag som jag haft, jag alltid handlat efter egen öfvertygelse och efter bästa förstånd och samvete samt i mina beslut aldrig låtit mig ledas af partihänsyn. Då så är, hoppas jag att icke träffas af det omdöme, som på förmiddagen här fälldes; och till bestyrkande af hvad jag sagt, ber jag att få uttala, att samma ledsamma känslor som öfvervåldigat mig under debatten i dag, samma ledsamma känslor erfor jag år 1906 vid den interpellationsdebatt, som då förekom, och hvarvid den dåvarande statsministern fick uppbära lika hårda och svåra beskyllningar för det svar han afgifvit, som den nuvarande statsministern har fått mottaga i dag.

För öfrigt kan jag icke erinra mig, att ett svarande statsråd någonsin kunnat svara en interpellant till lags; utan det går alltid så till, att sedan interpellanten hamburit statsrådet sitt tack för svaret, det i de flesta fall blir elakheter. Då jag emellertid i den föreliggande frågan har den uppfattningen, att ingenting så farligt har händt, så kan jag icke underlåta att något sysselsätta mig med frågan om hvad som föranledt hela denna strid.

Jag har då icke annat att hålla mig till än en i tidningarne återgifven notis ur Posttidningen, hvilken jag skall be att få uppläsa i dess helhet, då den icke är så lång. Den lyder så: »En ledamot af Riksdagens Andra Kammare vände sig nyligen på ett tillfälligt utskotts vägnar till en underofficer vid Lifgardet till häst för erhållande af skriftligt utlåtande rörande underofficerskårens åsikter angående kårens ställning, befordran till officer o. d. Den ifrågavarande underofficeren anmälde emellertid förhållandet till sekundchefen, öfversten grefve E. Oxenstierna, *under anhållan att bli befriad från uppdraget*. Grefve Oxenstierna anmälde saken för arméfördelningschefen, generallöjtnant Warberg, och denne i sin ordning för krigsministern.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Med anledning häraf har krigsministern till chefen för fjärde arméfördelningen afåtit en skrifvelse, i hvilken han anmodar denne att fästa underlydande personals uppmärksamhet därå, att sådana upplysningar, som afses i § 46 riksdagsordningen, icke må lämnas i annan ordning, än som i samma § bestämmes. Så långt Posttidningens relation.» Jag medtager den sista satsen, därför att detta urklipp icke är hämtadt från Posttidningen.

Då jag för min del alltid har haft den åsikten, att jag gärna vill vara försonlig så långt som möjligt är, så vill jag äfven döma denna generalorder ganska försonligt. Det är att märka, att den man, som var ifrågasatt till att lämna upplysningen, anhöll att blifva befriad från uppdraget. Detta är väl grunden till denna generalorder; och då tycker jag för min del, att det ser ut, som om höga vederbörande velat komma underofficerskåren till hjälp i dess önskan att blifva befriad från dylika svaromål. Jag tycker, att man har rätt att se generalordern mot bakgrunden af denna hjälpsamhet och i detta försonande ljus. Men det vill man icke gärna göra; och det kan ju hända, att jag i min enfald är mera försonlig än jag borde.

Men hvad har då händt? Nu är ju denna generalorder utfärdad till efterlefnad; men ännu har man icke försökt att tillämpa den. Jag tycker, att man kunde ge sig ro och vänta, tills man sett, huru strängt den kommer att tillämpas. Vidare är det endast ett förvaltningsområde, som kan träffas däraf, nämligen det under fjärde hufvudtiteln hörande, där herr krigsministern ju har gifvit sina underlydande order. Men vi hafva åtskilliga andra departementschefer, hvilka icke utfärdat några dylika föreskrifter; och efter den upplysning, som herr civilministern i dag afgifvit, tycker jag, att man icke bör döma honom för strängt för hans handlingssätt i hithörande frågor. I alla fall hafva vi ju ännu två månader kvar i Riksdagen — för den händelse man får sitta kvar; och därunder har man god tid att tillämpa dessa bestämmelser och pröfva, huru svårt det blir att utreda frågor i utskotten, och huruvida Kungl. Maj:t är benägen att på alla områden tillämpa denna generalorder.

Svar å interpellation. Detta är icke försökt, men det är ju ännu icke för sent att göra det; och jag antager, att herrarne nog komma att göra försök, så att man får prejudikat från alla områden.

(Forts.)

Sedan har i debatten inblandats denna förändring i ministären, nämligen att tre af statsråden lämnat sina platser och att andra inträdt i deras ställe, åtminstone för två af dem, enligt hvad man vet. Ja, är då detta en så ovanlig händelse i vårt land? För min del tycker jag, att detta alls icke är något ovanligt. Herr Daniel Persson yttrade häromdagen mycket träffande, att regeringsledamöter icke äro permanenta; och det anser jag är bra. Icke behöfva vi taga det så illa, om en eller annan ledamot af regeringen afgår; och icke går det åt skogen för det.

Jag ber att få instämma i de loford, som herr vice talmanen fällde öfver en af de afgångna statsrådsledamöterna; och jag instämmer däri af hjärtat. Men icke få vi beklaga så förtvifladt, att han lämnat platsen; det anser jag att vi få taga med lugn och försöka att reda oss ändå. För resten, om det varit allvarligt menadt med detta beklagande, hvarför fick den nu afgångne icke plats i den regering, som bildades år 1905, helst som han redan förut satt i regeringen? Det smärtade oss, att han icke då fick plats; men vi fingo finna oss i det och togo det med lugn i alla fall.

Jag skulle kunna sluta här, ty, såsom herrarne veta, är jag icke någon vän af att hålla långa anföranden. Men då man blir så illa bemött för att man har sådana åsikter, att man icke vill gå illa åt regeringen för denna generalorders skull, så är det naturligt, om man icke kan tåga. Då man dessutom ser, hur man blir beskrifven i tidningsnummer, som man får sig tillsända, är det förklarligt, att man något yttrar sig. Jag kan därför icke låta bli att till sist antyda, att den hårda dom, som interpellanten fällde öfver de med honom oliktänkande här i kammaren, den är han icke ensam om.

En af de tidningar, som utkomma i min valkrets, har i denna sak publicerat en artikel, ur hvilken jag skall be att få läsa några ord, hvori min dom är skrifven. Orden lyda: »Riksdagshögern är nämligen så angelägen att bibehålla den nuvarande regeringen, att den torde komma att stödja t. o. m. detta långt gångna angrepp på Riksdagens häfdvunna rätt. Detta är, hvad den stundande interpellationsdebatten kommer att tillkännagifva, och skulle det därvid visa sig, att högermännen inom riksförsamlingen så totalt bitit hufvudet af skammen och slungat öfver bord känslan af ansvar inför valmännen, att de af egoistiska partihänsyn hjälpa till att strypa svenska folkets rätt att deltaga i sitt lands styrelse, då äro de icke längre värda att vara svenska medborgare, ännu mindre att vara dess representanter i riksförsamlingen.

Då böra valmännen vid första tillfälle frantaga dem deras missbrukade förtroendeuppdrag . . . »

Detta läsa mina valmän, men likväl står jag här och yttrar mig så, som jag gjort. Herrarne förstå då, att min dom är skrifven. Valmännen förfoga vid hvarje val öfver min plats i kammaren och besätta den med den person de önska. När jag skiljes ifrån den, hoppas jag ändå få behålla min svenska medborgarrätt. Jag har velat yttra detta till protokollet, så att mina valmän skola få läsa det och se, att tidningsartiklar ej inverka på mina beslut i föreliggande frågor.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Herr Edén: Herr talman, mina herrar! Hans excellens herr statsministern har gjort mig äran att rikta en del af sitt lifliga anförande, och icke den minst lifliga delen, mot min ringa person. Detta ger mig en mycket kärkommen anledning att åter försöka att här klargöra, hvad hans excellens icke tyckes hafva fullt förstått af det anförande, som jag höll på förmiddagen. Att han icke förstått mig är naturligtvis mitt fel och icke hans. Men jag hade icke då den »trumpf», som han förbehållit sig själf, nämligen att på förhand veta, ungefär efter hvilka linjer regeringens svar skulle gå, och jag hade därför icke kunnat på förhand uppsätta mitt yttrande.

Jag ber nu att få börja med att säga, att jag naturligtvis icke riktat någon förebräelse mot hans excellens, för att han icke är professor i historia. Det har, mina herrar, just icke varit någon afundsvärd ställning att vara professor under dessa sista månader. Men jag har tagit mig friheten att, efter mitt sätt att se och efter vanliga vetenskapliga fordringar, göra en liten kontrollanalys af den utredning, som regeringen lämnat; och jag skall tillåta mig att till alla delar vidhålla det resultat, hvartill jag kom i förmiddags.

Hans excellens yttrade, att jag gjort regeringen en förebräelse för att den icke talat om praxis. Det har jag naturligtvis icke sagt; och det beror antagligen på ett hörfel eller minnesfel. att mina ord på detta sätt blifvit missuppfattade. Däremot har jag sagt, såsom det torde framgå af det stenografiska protokollet, att jag icke finner det riktigt, att man i en historisk utredning tager först frågan om paragrafens formella utveckling under ett helt århundrade och därefter, oberoende af detta, en fristående framställning af praxis. Jag anser nämligen, att den enda möjliga vägen att få upplysning om hvad paragrafen verkligen innebär är den, att man först, såsom mycket riktigt skett, utreder dess tillkomst och därefter söker se till, huru den blifvit tillämpad, samt sedan, i ljuset af denna tillämpning, betraktar hvart och ett förslag till förändring, som kommit fram. Men det är detta, som icke har skett. Regeringen har icke gjort något försök att utreda, i hvilken mån praxis efter 1810 lämnat

Svar å interpellation.
(Forts.)

något stöd för den restriktiva tolkning af paragrafens innebörd, som regeringen här velat göra gällande. Den har endast sagt, att praxis, såvidt man vet, gått i en annan riktning.

Sedan frågar hans excellens mig: »Vet professor Edén själf, huru praxis varit?» Jag skall be att få påpeka, att bevisskyldigheten ligger på regeringens sida. Då vi hafva en senare praxis, som är fullkomligt klar, och då herr statsministern icke kan visa upp, att annan praxis förut förekommit, då torde vi få draga den slutsatsen, att äfven tidigare praxis gått i en annan riktning än hvad paragrafens ordalydelse angifver. Intill dess att regeringen visat motsatsen, vidhåller jag därför hvad jag sade i förmiddags, nämligen att praxis från början gått i den riktningen, att man också kunnat gå hofkansleren förbi och inhämta upplysningar direkt af ämbetsverken. Detta är också helt naturligt af den anledningen, att i och med det att tryckfrihetsförordningen infördes, det ju blef en ren orimlighet, att man i hvarje fall skulle gå den af nuvarande paragraf 46 utstakade vägen. Men om så är förhållandet, då måste man naturligtvis också observera, att det är mot denna bakgrund, som man måste ställa de förslag om förändrad formulering af paragrafen, hvilka blifvit framlagda.

Nu har herr statsministern hänvisat till de förslag, som framställdes under 1840-talet, och särskildt fäst sig vid vissa ordalag, som enligt hans förmenande skulle direkt visa, att man då var helt på det klara med, att paragrafen skulle tolkas såsom innebärande en absolut befallning. Jag har numera den förmånen, att den lilla trumf, som hans excellens förbehöll sig själf på förmiddagen, är vederbörligen utspelad, ty nu har jag sedan en kort stund hans anförande i tryck. I detta anförande framhålles, att vid riksmötet 1844—1845 utarbetade konstitutionsutskottet ett nytt förslag till riksdagsordning, och det heter härom: »I detta förslag har uttrycket »begäre» utbytt mot orden »må utskottet» etc. »begära». Härjämte förekommer ett stadgande om, att utskott ock ägde att om ärenden, som vore under dess beredning, inhämta upplysning af enskilda medborgare.» Därefter citerar hans excellens i sitt anförande ordagrant ur utskottets yttrande följande: »I sammanhang med det stadgande, som redan uti 42 § riksdagsordningen förekommer och hvarigenom utskotten lämnats öppet att i *föreskrifven ordning* begära muntliga eller skriftliga upplysningar af kronans ämbetsmän och publika verk, har konstitutionsutskottet ansett sig i förslaget böra tillägga ett nytt moment angående rättighet för utskotten att om ärenden, som äro under deras beredning, inhämta upplysningar äfven af enskilda medborgare.» Hans excellens drager häraf följande slutsats: »Att det således icke varit utskottets mening, att utskotten skulle få, därest dess förslag blefve lag, hänvända sig till ämbetsmännen, lärar häraf

vara oförtydligt.» Och dock står i utskottets yttrande uttryckligen med hänvisning till 42 § riksdagsordningen, att det *skulle lämnas utskotten öppet* att i sådan föreskrifven ordning vända sig till vederbörande. Hans excellens sufflerar mig nu, liksom han gjorde i förmiddags, och vill särskildt framhålla orden »i föreskrifven ordning». Men dessa ord, som i hans anförande blifvit kursiverade, bevisa i själfva verket ingenting alls. Det är de andra ord, i utskottets utlåtande, som jag nu framhållit, men som herr statsministern däremot icke uppmärksammat, — det är dessa ord som gifva oss upplysning om huru konstitutionsutskottet uppfattat paragrafens innebörd. När det uttryckligen framhålles, att man anser sig hafva *lämnat utskotten öppet* att »i föreskrifven ordning» begära upplysningar, då visar detta, att orden »i föreskrifven ordning» omöjligt kunna tolkas som något ovillkorligen bjudande, ty om man lämnar något öppet, så har man icke befallt. Alltså: raka motsatsen mot herr statsministerns slutsats.

Svar å interpellation.
(Forts.)

På alldeles samma sätt förhåller det sig med kommittéyttrandet från år 1847—1848, som hans excellens fäste en särskild vikt vid. Häri förekommer uttalandet, »att därest utskottet funne sig behöfva af någon konungens ämbetsman eller af något offentligt verk inhämta muntliga eller skriftliga upplysningar, utskottet skulle äga, genom sin ordförande, hos den statsrådets ledamot, konungen därtill vid hvarje riksdag förordnat, begära konungens nådiga befallning till vederbörande om de äskade underrättelsernas meddelande; hvilket förfarande dock ej borde vara *behöfligt* i afseende på statskontoret samt banko- och riksgäldsverken, de där i frågor om redovisning af medel borde alla äskade upplysningar omedelbarligen meddela, och skulle utskottet jämväl äga att om ärenden, som vore under beredning, inhämta upplysning af enskilda medborgare.» Hvad drager hans excellens för slutsats af detta? Jo, han säger: »Af detta uttalande framgår, att kommittén ansåg det vara behöfligt, att utskotten skulle vända sig till den nämnde statsrådsledamoten för att från andra ämbetsverk än statskontoret erhålla upplysningar, eller med andra ord, att någon annan väg än den sålunda utstakade icke fanns för dylika upplysningars erhållande.» Och han gör gällande, att orden: »äger... begära», som här förekommer för första gången, därmed bevisas betyda detsamma som det förutvarande »begäre», d. v. s. ett åläggande för utskotten att gå vägen enligt § 46. Men nu står uttryckligen i detta samma yttrande ordet »äga» användt också om en sådan utväg, som att utskotten skulle »äga att inhämta upplysningar af enskilda medborgare»; alldeles på samma sätt som då det talas om att utskotten skulle »äga att begära» upplysningar genom att vända sig till statsrådsledamot o. s. v. Vill nu regeringen tolka ordet »äger» såsom befallning i ena fallet, så får man väl lof att tolka

Svar & interpellation.
(Forts.)

det så äfven i det andra fallet, och då skulle vi komma till det resultatet, att utskottet skulle vara skyldigt att inhämta upplysningar af enskilda medborgare. Men detta är orimligt. — Ordet »behöfligt» har i detta stycke af utredningen kursiverats. Men dess syfte är icke, att det skulle vara ovillkorligen nödvändigt för utskotten att inhämta upplysningar i allmänhet via statsrådsledamot, utan det syftar på, att det icke är behöfligt att anvisa någon sådan utväg i fråga om statskontoret och riksgäldskontoret, därför att af dem kunna utskotten direkt *fordra* upplysningar.

Det skulle icke alls förvåna mig, om denna lilla statsrättsliga utredning trötat kammaren i denna sena timme, och det skulle icke fallit mig in att taga upp den, om jag icke särskildt uppkallats. Men jag tror mig med det anförda tillräckligt ha visat, huru vådligt det kan vara att lägga sig ombord med en sådan ordtolkning som hans excellens här gjort. Det går ej an att endast fästa sig vid den yttre bokstafven, utan man måste betrakta en sådan paragraf som denna i dess sammanhang med den praxis, som verkligen existerar. Och såsom jag flera gånger sagt, så länge annat icke visats, häfdar jag, att praxis från början bestämdt tillåtit utskotten att använda *äfven* en annan väg än den som hans excellens anser, att dåvarande § 42 (sedan § 46) ovillkorligen anvisade.

Emellertid torde vi böra lämna detta. Hvad som här varit på tal är, som jag sade på förmiddagen, en praktisk fråga och icke en statsrättsfråga, som endast skulle blifva föremål för vetenskaplig diskussion. Hvad vi ha att intressera oss för är att få veta, hvad regeringen vill lägga in i den förklaringen, som här i dag afgifvits.

Herr civilministern nämnde på förmiddagen, att han med full rätt ansåg sig kunna häfda, att hvad han yttrat den 17 februari stod i full samklang med hans excellens anförande nu i dag på förmiddagen. Därom hyser jag icke ringaste tvifvel, ty jag tror, att det är få anföranden i denna öfverläggning, som icke på någon punkt skulle kunna bringas att stämma med ett och annat i hans excellens anförande. Men det är just detta, som är så ytterst betänkligt. I stället för att förenkla frågan har hela denna vidlyftiga utredning dragit ut den på bredden, gjort den svåröfverskådlig, gjort det möjligt att tolka regeringens mening på olika sätt. Man får det totalintrycket, att regeringen icke velat gifva den enkla lugnande förklaring, som Riksdagen önskat, nämligen att Riksdagen skulle blifva behållen vid sin nuvarande i praxis följda rätt utan prut och utan något förbehåll. Så länge en sådan förklaring icke gifvits, och så länge man skjuter framför sig ordalagen i § 46, så länge man häfdar, att regeringen står på samma ståndpunkt som krigsministern står i sin dagorder, måste en riksdagsman göra den reflexionen,

att ett medgifvande i ena punkten icke kan uppväga hotet i den andra. Hotet står kvar som det nya och det väsentliga.

Faran i den nuvarande situationen efter den förklaring, som är gifven, förefaller mig vara den oklarhet, som därmed bredes ut öfver hela riksdagsarbetet och öfver utskottens förhållande till ämbetsmännen. Intet utskott vet, på hvilken punkt det kommer att mötas med tystnad eller med en öppen förklaring af ämbetsmännen, att de icke kunna afgifva de äskade upplysningarna. Och intet utskott vet, på hvilken punkt man skall börja med att frukta en öfvergång från faktiska upplysningar till dessa omdömen, som regeringen förbehåller sig att granska. Jag vill säga, att om regeringen endast velat uttala, att den förbehåller sig full makt och bestämmanderätt öfver ämbetsverken, skulle jag kunna vara enig med hans excellens, och jag tror icke, att man velat bestrida regeringen en sådan myndighet. Men är det så, att regeringen med sådana distinktioner som dessa vill, låt mig använda detta ord, skrämman upp ämbetsmännen, så att deras beredvillighet att lämna begärda upplysningar minskas, då innebär denna regeringsförklaring en stor fara för Riksdagens arbete och dess sunda fortgång. Det är väl dock icke meningen, att regeringen skall i hvarje fall kontrollera, om det, som ämbetsmän meddelat, är ett omdöme eller en upplysning. Gränsen är, för att tala med herr Söderberg i Hobborn, så hårfin, så att den kommer att öfverskridas oupphörligt utan att någon af de förhandlande personerna märker det. Är det då meningen, att regeringen skulle ställa dessa ämbetsmän till räkenskap eller ingripa mot dem, om de gjort sig skyldiga till ett sådant öfverskridande.

Här har talats om det speciella fall, som först upprullade frågan, fallet om den nämnda hänvändelsen till vissa underofficerare. Jag vill om denna sak öppet förklara, att om jag kunde blifva öfvertygad, att disciplinen på minsta sätt vore i fara genom den hänvändelse, som gjorts, och som man utmålade såsom så samhällsfarlig, då skulle jag icke ett ögonblick försvara sådant. Men jag påstår bestämdt, att det är en bedröflig öfverdrift, då man med exempel, taget från detta lilla enkla intermezzo, börjar frammana sådana spökbilder, som att någon velat *befalla* underofficersförbundet, eller att ett utskott skulle kunna komma på den tanken att *sammankalla* underofficerare för att med dem hålla sammanträden och med dem komma öfverens om både det ena och det andra. Jag fasthåller vid samma fråga, som jag framställde på förmiddagen: Kan regeringen visa, att på någon punkt ett Riksdagens utskott trädte regeringens rätt för nära? Hans excellens synes antyda att så skett. Jag vill anmärka, att justitieministern, som i denna punkt liksom i åtskilliga andra är något försiktigare i sina uttryck, i den delen inskränkt sig till att tala om, att på senare tid praxis »varit på

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

väg att gå något åt det hållet», som han ansåg olyckligt, nämligen att »sätta andra viktiga statsintressen i fara». Jag frågar fortfarande: Kan man påstå att här förelegat någon förgripelse på Kungl. Maj:ts rätt från utskottens sida? Detta svar har icke lämnats.

Slutligen har, också under förmiddagens debatt, justitieministern kommit in på synpunkter, som ligga mig i hög grad om hjärtat och som jag skall be att med några ord få beröra. Han talade där om regeringens önskan att komma i närmare förbindelse med utskotten. Det förefaller mig vara en i hög grad sund tanke; ingenting kan vara mera önskvärdt ur bådas synpunkt. Men tro då verkligen herrarna af regeringen, att *det* är vägen att komma i förbindelse med utskotten att söka åstadkomma ett slags censur på de upplysningar, dessa önska? Tror regeringen verkligen, att det är med en viss press, ett visst tvång ifråga om utskottens utredande arbeten och upplysningars inhämtande inom vederbörande ämbetsverk — tror den, att det är på det sättet, man skall komma i förbindelse med utskotten? Det förefaller mig vara en mycket olycklig väg. Om det här verkligen är regeringens önskan att komma i förbindelse med utskotten, då är just den utvägen lämplig, som herr Svensson i Skyllberg på förmiddagen rekommenderade i ett annat sammanhang, där den inte behöfs, den utvägen att göra en grundlagsändring. Många parlament öfver hela världen ha! bestämmelser af detta slag, och det skulle icke alls förvåna mig, om också vi nu skulle finna tiden vara inne att göra någonting i den riktningen här i Sverige.

Men då få vi också vara på det klara med, hvad det kommer att innebära. Herr justitieministern häfdade den uppfattningen, att Konungen och Riksdagen enligt svensk konstitution äro jämbördiga statsmakter, som stå i ett slags strängt balanserad ställning gentemot hvarandra, hvilkas ömsesidiga rättigheter och plikter mycket noga formulerats, och som därför naturligen liksom bevaka hvarandra. — Första förutsättningen för att regeringen skall komma i förbindelse med utskotten är, att regeringen öfvergifver denna — jag erkänner det mycket villigt — historiskt fullt riktiga men likväl formalistiska och med hela den praktiska statsutvecklingen sticK i stäf stående åskådning om de båda statsmakternas inbördes ställning. Det är icke genom att på det viset skilja regering och Riksdag, såsom man gjorde 1809, därför att bättre teori då icke fanns — det är icke på det viset man i våra dagar lyckas att hinna med ett alltjämt mera brådskande, ett alltjämt mera omfattande och på djupet gående statsarbete. Nej, vi komma tillbaka till samma stora konstitutionella sanning, som jag tillät mig att peka på redan i mitt anförande på förmiddagen. Om regeringen kommer i den förtroendefulla samverkan med Riksdagen, som ensamt är möjlig,

när regeringen känner sig uppbäras af Riksdagens förtroende och jag vågar säga framför allt af den kammares förtroende, som utgår genom val af folket, — då, och endast då kan denna fråga lösas. Går regeringen den vägen, då skall säkerligen dess förbindelse med utskotten också blifva möjlig; går regeringen icke den vägen, då torde äfven utskotten å sin sida komma att vidhålla den hittills vanliga ståndpunkten att mycket snåft vaka öfver riksdagsarbetets rättsliga afskiljande från kommunikation med regeringen.

Hans excellens statsministern anförde i sitt yttrande ett exempel, som berörde den militära disciplinen i Frankrike. Om den skall jag icke alls uttala mig, det torde bli andra, som ha tillfälle att röra vid den saken, men jag skulle vilja taga upp den hänvisning till detta land, som hans excellens gjorde. Tror herr statsministern, att om i Frankrike en regering hade till Riksdagen afgifvit en sådan förklaring, som här i dag blifvit afgifven, denna regering skulle hafva suttit kvar dagen ut? — Det är icke min mening att framhålla Frankrike som ett mönsterland, men därutinnan har det dock förverkligat en princip, som vi här i landet ännu arbeta på att få fram, men som vi till vår smärta och öfverraskning hafva funnit komma att kosta mycket mera arbete än vi för några år sedan hoppades, och detta på grund af nu på senare tid inträffade förhållanden, — den principen nämligen, att regeringen verkligen känner sig behöfva Riksdagens, och främst och hufvudsakligen den folkvalda delens af Riksdagen förtroende. Jag upprepar, att jag icke framställer Frankrike såsom något mönsterland, och det är ej heller det enda land jag kan hänvisa på. Den principen, om förtroende från Riksdagens folkvalda kammare såsom den enda verkliga grunden för en regerings bestånd, den är nu genomförd öfver hela världen i den mån staterna uppbyggt ett verkligt konstitutionellt statskick. I Sverige har det ännu ej skett, men det kommer att ske.

Friherre Palmstierna: Herr talman, mina herrar! Jag vill lämna ett kort svar till herr Johanson i Mossebo. Jag vill uppmana honom att framlägga alla de utskottsinteriörer, som han önskar, inför kammaren.

Jag vill äfven lämna ett kort svar till herr Persson i Stallerhult och säga honom, att hvad som stått i tidningarna, det ligger nu under justitieombudsmannens behandling, och det torde vara han, som närmast har att handlägga den saken. Jag vill äfven säga honom, att af de officiella protokoll, som jag har uppläst i kammaren, framgår klart och tydligt, att det är till organisationer af underofficerare, som vi hafva vändt oss, och jag ber herr Carl Persson att lita på en kamrat, då han offens-

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation. ligen yttrat sig här i kammaren, och minnas, att jag står under ansvar för de ord, jag här yttrar.

(Forts.)

Jag skall be att här vidare få vända mig emot något af det, som herr statsministern uttalade. Han frågade bland annat, hvarför vi vändt oss till dessa föreningar. Då svarar jag till en början — och tror mig icke vara indiskret, när jag här inför kammaren nämner, hvarför jag för min del inom utskottet föreslagit, att vi skulle vända oss till underbefälet — det var, mina herrar, af det skälet, att jag var mycket tveksam om denna reforms såväl militära som demokratiska värde. Detta har jag offentligen uttalat några gånger, innan jag inträdde i denna kammare; och i afsikt att få efterhöra, huruvida underbefälet själfvt kunde anse det lämpligt att komma på en annan social och ekonomisk nivå än förut, ville jag gärna höra uttalanden af dem, detta äfven emedan jag för flera år sedan i andra underofficersföreningar hört yttranden, som gifvit mig intryck af att vissa underofficerare skulle kunna ställa sig kallsinniga till en sådan reform. Detta, mina herrar, är det, som för mig varit skälet till att framkomma med denna begäran, och jag vill vädja till er: Ligger häruti — i en sådan enkel, naturlig, förtroendefull framställning till vår präktiga underofficerskår — något, som kan påverka disciplinen i dålig mening?

Jag ber att få säga herrarna, att vi haft så mycket större fog att vända oss till organisationerna, som herr krigsministern själf enligt underbefälsförbundets protokoll har uttalat, att han fullkomligt gillade förbundet med dess nuvarande program och arbetsmetoder, hvarjämte han uttryckt sin önskan att få vända sig till förbundet i sådana frågor, som beröra underofficerarne och manskapet. Mina herrar, när man är militär, vet man, att en hänvändelse till befäl eller underbefäl går den vanliga vägen genom närmaste förman och hela vägen upp. Här har krigsministern uttalat, att han för sin del vänder sig direkt till vederbörande organisationer af dessa statstjänare, således förbigående den vanliga normala vägen. Det synes således för mig, som om vi i utskottet verkligen fått en hänvisning om det lämpliga i att göra detsamma. För öfrigt, för oss var det helt enkelt en praktisk fråga. Vi hade icke tid att vända oss till alla underofficerskårerna vid de olika regementena för att få en massa olika utlåtanden och få bearbeta dem i form af någon sorts statistik. Vi ville vända oss till den organisation, för hvilken underbefälet själfvt har förtroende, och till dess verkställande utskott. Detta anser jag vara lojalt handladt.

Nu har herr statsministern under sina ifriga vandringar fram och tillbaka slutligen mot mig framkastat något, som kanske skulle vara den sista stöten. Han omnämnde nämligen ett föredrag, som jag skulle hållit i krigsrättslokalen på Skeppsholmen. Jag trodde verkligen, att herr sjöministern i denna sak skulle vilja taga

sina underordnade i försvar gentemot herr statsministern, ty rättigheten att hålla föredraget har meddelats på fullt officiell väg, och jag skall be att få uppläsa följande till mig inkomna skrivelse:

Svar å interpellation.

(Forts.)

»Till kaptenen friherre E. Palmstierna.

På begäran intygas härmed, att friherre Palmstierna af sjöunderofficerssällskapet i Stockholm blifvit inbjuden att inleda en diskussion öfver herr Palmes motion vid Riksdagen uti den för ändamålet upplåtna krigsrättslokalen å Skeppsholmen.

Stockholm den 2 mars 1909,

å Sjöunderofficerssällskapets vägnar.

C. Emil Johansson.

Fr. Forsberg.»

Tillståndet har lämnats af kasernbefälhafvare och kårchef och jag ber att få meddela detta till herr statsministern, då jag anser det vara af behöfvat påkalladt att taga den lägre militären i försvar gentemot honom. Det synes mig verkligen, att gentemot dessa gamla präktiga underofficerare, gentemot detta dugliga folk, som tjänstvilligt utför sitt arbete och som proklamerat, att de vilja upptaga strid mot den antimilitaristiska propagandan, gentemot dem borde icke herr statsministern ha ett sådant misstroende, att han från deras sida behöfde befara, att de, om utskottet så varit sammansatt af de argaste socialister, skulle rönt någon påverkan i en indisciplinär riktning.

Här uttalar underbefällets tidning »Drabanten» i en redaktionell artikel med auledning af hvad som förekommit något, som jag tror kan vara värdt att beaktas. Den säger: »Jag vädjar till våra militära chefer att någon liten smula tänka på, hvilka nackdelar rena personliga frihetsinskränkingsåtgärder kunna medföra. Jag försäkrar, som jag tror *i allt underbefäls namn*, att sådana åtgärder som att *förbjuda underbefålet att tillhöra sin egen förening* verka ytterst degenererande på disciplinen, men genom visadt förtroende mot samma komma dess medlemmar att än djupare känna sitt ansvar och handla därefter. Ha våra högre militärchefer någon aning om att en stor del af *de värsta antimilitaristerna äro just sådana illa behandlade f. d. underbefäl*? Så är det emellertid, det må en gång vara sagdt.

Underbefällets riksförbund har satt på sitt program att så långt det förmår kämpa *mot denna rörelse*, och det väntar hjälp i denna kamp från högsta ort» — genom visande af förtroende för organisationerna.

Nu har här i dag börjat talas så mycket om disciplin, att jag verkligen känner mig uppfordrad att säga något i denna speciella fråga, som ju är af stor vikt. Jag är minst lika intresserad af densamma som herr statsministern, men det förvånar mig dock, att det skall vara herr statsministern, som står här och talar om disciplin, när det behöfdes, att Andra Kammarrens

Svar å interpellation.
(Forts.)

vice talman genom justitieombudsmannen skulle söka få effektiv disciplin till stånd, där det väl har behöfts. Under den militära utbildning, som jag har haft, har jag fått lära åtskilligt om hvad som skadar disciplinen, på hvad sätt befäl eller öfverordnade kunna skada denna. Ett sådant fall är det, när order utgifvas, som kunna vålla tvekan och osäkerhet. Nåväl, mina herrar, den order, som herr krigsministern har utgifvit, har denna kammare icke kunnat tolka. Hur skall man då kunna tänka sig, att en sådan order, midt i de djupa leden och genom alla befälsgrader, skall kunna bli åtlydd, när ingen kan förstå den? Det har också vållat en sådan osäkerhet, att det, efter hvad jag kunnat förstå, hos fjärde arméfördelningschefen medfört, att han icke lydte den gifna befallningen att fortplanta orden. Där komma vi ytterligare in på något, som ur disciplinär synpunkt är förkastligt, och jag ber att få betona, att alla sådana handlingar, som öfverordnade begå och utföra, dem vaka underordnade öfver. Detta ligger i sakens natur.

Herr statsministern frågade, huruvida någon försinkning hade skett i arbetet. Hvad denna speciella fråga beträffar, vill jag alldeles bestämdt framhålla, att om general Warberg hade lydte krigsministerns order, hade omedelbart en försinkning af hela vårt arbete inträdt. Det är själfklart. För öfrigt har en sådan försinkning skett på annat håll, då vi hänvände oss till generalstaben.

Herr vice talmannen har förut framhållit något annat, som visar hur indisciplinärt man gått tillväga, då det tydligen handlats i strid mot öfverordnades mening, då vid ett regemente ett förbud har utfärdats mot bildande och tillhörande af en organisation af underbefälet. Jag vill icke närmare ingå på detta, ej heller på att vederbörande sett genom fingrarna med den saken, och att regeringen i sin helhet fortfarande icke gjort någonting för att beifra den olaglighet, som begåtts genom ett sådant förbuds utfärdande. Det vore skäl i att regeringen ville meddela, huruvida det förbudet blifvit upphäfdt eller icke.

Vidare har här uttalats, att disciplinen skulle undergrävas, om underofficerarne finge skriftligen vända sig till ett utskott. Jag ber att få säga, att dessa underofficersorganisationer flera gånger och senast för ett par veckor sedan vändt sig direkt — icke genom förmän — i sin egenskap af organisationer till regeringen. Därmed har man också brutit rådande praxis på detta område, och det har regeringen själf gjort.

Det synes mig emellertid, mina herrar, att här framträder en brytning mellan tvänne olika uppfattningar om hvad disciplin är. Jag skulle vilja till herr statsministerns benägna åtanke rekommendera en liten förträfflig bok, »Undervisning för infanteristen». Uti denna bok uttalas tydligt och uttömmande, att disciplinens syfte är att förena till lydriad på ett sådant sätt, att

när det gäller, så skall också befälet hålla manskapet i sin hand, och disciplinen är afsedd att hos de underordnade inpränta, att de måste lyda *förmans i tjänsten gifna befallningar*. Men, mina herrar, lika strängt, som den öfverordnade måste hålla på detta och sätta detta som sitt mål, lika ifriga må vi vara att se till, att man icke går öfver skrankorna och att de medborgerliga rättigheterna icke få bli krossade. Härom säger Svensk underofficerstidning, de med fullmakt försedda underofficerarnes organ: »Att begagna disciplinen som skäl för en sådan åtgärds vidtagande är antingen ett svepskäl eller också fullkomligt nonsens.» Och artikeln slutar med den frågan: »Är jag icke svensk medborgare, fast jag är militär?» — Ja, jag har velat, att äfven underofficerarnes egen röst skulle höras i denna församling. —

Svar å interpellation.
(Forts.)

Denna uppfattning, att disciplinen är till för krigets ändamål, den uppställer framför allt den fordran, att förtroende skall råda mellan befäl och underbefäl, att man icke jämt och ständigt skall komma med strafflagsparagrafer och vifta med den lilla gula boken, utan att från första början och till det sista befäl och underbefäl skola hålla tillsammans, så att, då den hårda pröfningen kommer, det också skall vara *förtroendet*, som håller det hela ihop. I annat fall duger icke disciplinen. Mot denna uppfattning, som nära sammanhänger med öfvergången till en värnpliktshär, står den gamla uppfattningen, som jag för min del anser förkastlig, och tyvärr måste jag, hur mycket jag än vill beklaga det, konstatera, att herr krigsministern i viss mån står på denna gamla uppfattning. Jag skulle vilja bestyrka detta genom ett uttalande, som han nyligen fällt, och jag skulle bli glad och tacksam, om han ville själf desavouera detta uttalande, som gäller det förevarande fallet. Han säger: »Det är ej blott min rättighet utan min skyldighet att vaka öfver dessa bestämmelsers efterlefnad äfven så, att ej endast enskilda individer omedvetet begå handlingar, som med hänsyn till dessa bestämmelser äro olagliga.» »Omedvetet begå handlingar», säger herr krigsministern. Mina herrar, detta är att föregripa. Hvert leda konsekvenserna, när man vill framställa som en riktig princip för öfverordnade att de skola styra om, att de underordnade icke *omedvetet* begå handlingar, som skulle strida mot disciplinen? Det är farliga konsekvenser, som man kommer till på den vägen. Jag skulle här för herrarne vilja framdraga några sådana, som jag har ur egen erfarenhet och hvilka jag vet äro sanna, men jag kan gifvetvis icke nämna några namn, emedan det skulle för vederbörande vara synnerligen obehagligt. Då man har den principiella uppfattningen, att man skall skydda sina underordnade från att omedvetet begå indisciplinära handlingar, så bekräftar man de farhågor, som uttalats i dag. Man korrigerar och justerar i förväg uttalanden, som en militär vill göra offentlig. Så vet jag, hurusom öfverordnade dels förbjudit, dels

Svar å interpellation.
(Forts.)

korrigerat officerares artiklar i tidningspressen. På detta sätt har den stora allmänheten icke kunnat få så opartiska och så sakkunniga artiklar eller fått de uttryck af så principiella meningsbrytningar, som önskligt vore. Man har gått längre. Därest någon af befålet har velat uppträda på något offentligt diskussionsmöte, har vederbörande öfverordnade på förhand instruerat, hur han skall yttra sig; ja, jag vet fall, då man till och med, då det gällt sammankomster inom en sluten klubb, ansett lämpligt att meddela vederbörande: »Yttrar Ni Er i det eller det afseendet, så skall Ni säga så och så. Gör Ni ej detta, mister Ni Er befattning.» Jag känner för min del fem exempel af likartadt slag. Konsekvenserna äro verkligen farliga att utdraga, och man bör icke hysa ett sådant misstroende till sina underordnade, att man icke vågar låta dem uttala sin mening fritt som svenska medborgare.

Jag kan icke underlåta att, innan jag slutar, framhålla ytterligare en sak. Herr statsministern säger: »Jag vill visst icke beskylla någon för osanning». Hvad menar herr statsministern med det? Hvarför införa uttrycket osanning i debatten? Jag anser knappast, att man behöfver förutsätta, att ordet osanning skall inkomma i denna kammare i en debatt, och jag hade ej väntat, att herr statsministern skulle använda det uttrycket. Jag ber att få säga, att emellertid det misstroende, som herr statsministern kanske omedvetet, ja, jag vågar naturligtvis hoppas fullt omedvetet, här inskjutit, förekommer i den skrifvelse, som statsrådet Malm utfärdade, då han begärde militärförhör. Hur har saken gått till? Jo, mina herrar, för att vara fullt lojala, så meddelade vi, så fort vi fingo veta, att vederbörande regementschef ansåg förfarandet icke vara riktigt, detta i utskottet, och på *min* hemställan vände sig utskottets ordförande och sekreterare omedelbart till statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet i afsikt att reda ut saken enskildt. Detta anser jag för min del vara rätt lojalt handladt, och vi meddelade äfven statsrådet afsikten med besöket. Statsrådet svarar med en order, där han begär militärförhör för att vinna »utredning rörande innehållet af den från kaptenen friherre Palmstierna till fanjunkaren Ekström gjorda framställning samt i sammanhang därmed stående förhållanden». Mina herrar, samma uppgifter, som två riksdagsmän under ansvar och känsla af sitt ansvar meddelat statsrådet, vill han ha kontrollerade af militärer vid militärförhör, och han bryr sig icke om att sedan om igen vända sig till vederbörande riksdagsman. Jag frågar kammaren: Är det ett uttryck för förtroende till Riksdagen eller icke?

Ja, mina herrar, jag vill här sluta mitt anförande, som väsentligen gått ut på att taga underbefålet i försvar, och jag slutar det med de orden, att inga svenska medborgare, de må vara höga eller låga i samhället, kunna på grund af att de

tillhöra landets försvar få godtyckligt beröfvas de grundväsentliga rättigheter, som tillhöra ett fritt samhällsskick.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Herr Ekman i Mo gård: Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord. Det kan icke falla mig in att rikta något som helst klander mot de personer, som hysa en olika saklig uppfattning emot den, som jag vid detta tillfälle företräder. Men detta skall å andra sidan icke kunna hindra mig från att gifva uttryck åt den förvåning, hvaraf jag under denna debatt blifvit betagen, förvåning öfver att, då det här gäller en fråga om kringskärande af Riksdagens häfdvunna rätt, icke alla partier, ja, icke Riksdagens båda kamrar stå fullständigt som en man. Hans excellens herr statsministern har i den fråga, som debatten berör, afgifvit ett långt och utförligt svar, alltför långt och alltför utförligt för att det skall ha varit åtminstone mig möjligt att helt öfverblicka detsamma. Men så långt har jag dock lyckats komma, dels genom att åhöra hans excellens herr statsministern och dels genom att nu på eftermiddagen något se i aftontidningarna, att det vill synas mig fullt bekräftadt, att detta svar, om det af Riksdagen skulle godtagits, inneburit för Riksdagen och för framtiden absolut ingen rätt i den fråga, denna långa debatt gällt. När under aftonens lopp en rent saklig fråga riktats till hans excellens ifrån ej mindre än två talare, har hans excellens fortfarande kringgått det direkta besvarandet af den frågan. Frågan kunde besvaras med ett ja eller nej, men intetdera af dessa tvenne ord har i hans excellens herr statsministerns svar blifvit uttaladt, och jag beklagar på det högsta, att så är förhållandet.

Det var emellertid icke detta, som uppkallade mig, utan hvad som föranledt mig, som eljest ingalunda ämnat deltaga i denna debatt, att begära ordet, var en fråga, som hans excellens herr statsministern i sitt sista anförande riktade till ledamöterna af denna kammare. Hans excellens fråga lät ungefär så: »Kan någon i denna kammare säga, att genom detta förhållandet, att regeringen velat hålla på tillämpningen i större utsträckning än förut af 46 paragrafen, riksdagsfrågorna blifvit försenade eller deras behandling blifvit i någon afsevärdare grad förhindrad?» På den frågan kan jag icke afgifva annat svar än det, att mig veterligt är icke så förhållandet. Men jag vill tillägga, att jag ingalunda är säker på, att icke så skulle varit förhållandet, därest icke denna fråga af interpellanten så hastigt bragts på tal, ty under den korta tid, som förflutit sedan den dag, då herr civilministern i båda kamrarne påpekade önskvärdheten af att Riksdagen ville gå den väg, som denna paragraf anvisar, ha dock fall förekommit, som tydligt ådagalägga, att de verk, som sortera under civilministerns departement, nog skulle finna sig synnerligen tilltalade af att få begagna sig af den lilla fingervisning, som herr civilministern därvid lämnade. Jag skall an-

Svar å interpellation.
(Forts.)

hålla att här inför kammaren få anföra ett af dessa exempel. Den afdelning af statsutskottet, som jag tillhör, hade behandlat en järnvägsfråga, som skulle komma till sin slutliga behandling i Riksdagen om ett par dagar. Då kom till vår kännedom, att det måhända skulle inträffa, att en debatt här i kammaren uppkom om denna fråga, något som vi förut knappast väntat, då man ansåg, att hvad afdelningen här föreslagit och statsutskottet tillstyrkt icke skulle gifva anledning till någon anmärkning. Emellertid fann jag mig föranlåten i anledning af detta att meddela mig med afdelningens ordförande för att fråga honom, huruvida han icke ansåge det lämpligt att införskaffa några siffror, som jag visserligen själf på annan väg kunde skaffa, men som jag för tids vinnande hellre ville erhålla genom den person, som med civilministerns vetskap varit närvarande i denna afdelning. Detta ansåg ordföranden i denna afdelning fullt lämpligt, och en hänvändelse skedde sålunda till denna person. Han sade, att det var mycket lätt att anskaffa dessa siffror, hvilket för mig icke var öfverraskande, då, som jag sade, jag hade kunnat taga reda på dem själf. Så enkelt var det. Han lofvade, att påföljande förmiddag skulle jag ha dem i statsutskottet, men påföljande dag erhöj jag i stället meddelande i statsutskottet, att generaldirektören för Sveriges statsbanor, på grund af hvad som förekommit, på grund af, om jag förstod honom rätt, civilministerns uttalande här i kammaren, ansåg sig förhindrad att lämna dessa mycket enkla siffror, som hvar och en kunde gå upp i järnvägsstyrelsen och taga del af, men att jag kunde få afhämta dessa siffror i civildepartementet, då de dit afgingo i två exemplar till herr civilministern. Jag afhämtade icke dessa siffror i civildepartementet. Jag meddelade mig i stället med afdelningens ordförande. I detalj känner jag icke hvad som sedan passerade, men jag hade äran att samma dags eftermiddag mottaga siffrorna från herr civilministern. Nu ligger det ju ganska nära till hands, att civilministern vill begagna sig af denna min sista påvisning för att säga: Här ser kammaren, att detta vore rätta vägen; hade talaren per telefon satt sig i förbindelse med mig, så hade jag satt mig i förbindelse med järnvägsstyrelsen och järnvägsstyrelsen afsändt två exemplar, hvaraf talaren erhållit det ena, och så hade saken varit klar. Men då tillämpas i alla fall icke § 46, ty i så fall skulle jag förmodligen på afdelningens anhållit, att afdelningen ville hemställa i utskottets plenum — ty § 46 handlar icke om afdelningar utan om utskott — att plenum ville besluta att till herr statsrådet Hederstierna hemställa om sådana siffrors införskaffande, och på den vägen hyser jag inte minsta tvifvel, att de skulle kommit mig till handa. Men jag vädjar till kammaren, huruvida icke den af afdelningen använda vägen varit enklare och mera praktisk. Det är detta jag velat framhålla under denna debatt, att de principer, som vid upprepade tillfällen

under denna riksdag beträffande dessa förhållanden från statsrådshåll gjorts gällande, icke taga tillräcklig hänsyn till det praktiska arbetet inom Riksdagen. Vi klaga nog litet hvar öfver att arbetet numera kräfver vida mera tid än förr och klaga öfver svårigheter att inom den tid, som i vanliga fall varit tillmätt för Riksdagen, medhinna det omfattande arbetet. Under sådana omständigheter kan man endast beklaga, om från regeringens sida dessa svårigheter skulle ökas genom onödig formalism.

Detta är hvad jag velat säga med anledning af hans excellens' spörsmål, huruvida någon anledning förefanns att påstå, att något försenande i arbetet uppkommit, och mitt svar på den frågan blir alltså: nej, något sådant har icke uppkommit. Men mitt svar blir ja med afseende på en annan fråga. Min öfvertygelse är nämligen, att, om regeringen fått gå på så, som den börjat, sådana svårigheter skulle framträd.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet greve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Jag är min ärade vän den siste talaren tacksam för, att han började och slutade sitt anförande med att uttala, att intet försenande af riksdagsarbetet skett genom regeringens förvållande. Sedermera, för att visa, huru illa det gått, om icke herr Sandströms interpellation framstälts, berättade han en historia och berättade den mycket väl. Historier kunna berättas på olika sätt. Jag skall berätta den på *mitt* sätt, men är öfvertygad om, att herr Ekman och jag skola komma öfverens om, att vi båda hållit oss strängt till sanningen. Förhållandet var, att, som man torde erinra sig och som här i kväll blifvit omnämndt, jag tillät mig att i båda kamrarne göra en hemställan, huruvida det icke i särskilda fall skulle vara lämpligt att använda § 46. Jag tror icke, att, då — det var innan man upptäckt, hvilken guldgrufva man kunde ha i denna fråga — detta mitt mycket vördsamma, jag tror en talare sade älskvärda, vädjande till kammaren väckte någon ond blod. Men det fanns helt naturligt en annan, som tog det som en anmärkning, och det var järnvägsstyrelsen. Järnvägsstyrelsens chef fattade, när han läste i tidningarna hvad jag yttrat här, detta såsom innebärande ogillande af ett visst förfarande af järnvägsstyrelsen, ehuru jag icke sagt ett ord härom till honom. Följden var, att ett par dagar, tror jag, efteråt mottog jag ett bref från generaldirektör Pegelow, hvari han säger, icke att statsutskottet utan att en ledamot af Andra Kammaren, herr Ekman, anmodat en byrådirektör att upprätta en promemoria och att han med anledning af det passerade ville öfverlämna den till mig personligen. Emellertid dröjde det icke 5 minuter, tror jag, innan jag lade in skrifvelsen i kuvert och skickade den med särskildt bud och, med en som jag tror, artig biljett till herr Ekman. Därefter ringde jag upp generaldirektör Pegelow och framhöll, att hvad

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar & interpellation.
(Forts.)

jag yttrade i kammaren ju uppenbarligen icke kunde afse sådana upplysningar. Hvarom rörde sig då dessa upplysningar? Jo, herr Ekman hade anmodat en byrådirektör — och när en statsutskottsledamot anmodar en tjänsteman om något, säger han icke nej — att lämna vissa uppgifter angående trafikintensiteten på statsbanorna, då det anlagts eller i hvarje fall ifrågasatts att anlägga dubbelspår, och dessa siffror voro samtliga hämtade ur innevarande års och några föregående års statsverkspropositioner. Herr Ekman hade kanske bort, för att göra historien mera pikant, tala om, hvad som passerade mellan honom och mig, då vi träffades i kammaren strax före den debatt, för hvilken han ville ha upplysningar. Jag gick till honom och frågade, om han fått promemorian, och sökte förklara den missuppfattning, som uppkommit; och herr Ekman frågade mig, om jag hade något att invända mot framställningen. Nej, ingenting, svarade jag, — jag erinrar mig icke riktigt ordalagen — ingenting annat, än att jag trodde icke, att järnvägsstyrelsens byrådirektörer voro till för att för enskilda ledamöter i Riksdagen göra utdrag ur statsverkspropositionerna. Hvem skall då göra det, frågade herr Ekman. Det trodde jag, att utskottets tjänstemän skulle göra, sade jag. Jag frågar nu: Är det rimligt, att en sådan händelse som denna skall läggas till grund för ett sådant anförande, som herr Ekman nu hållit, i hvilket han framhöll, huru nödvändigt och huru lyckligt det var, att herr Sandström uppträdde och stäckte mina förskräckliga intentioner mot Riksdagens rättighet?

Herr Almqvist: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet för att tillkännagifva, att jag för min ringa del är tillfredsställd med det svar, som herr statsministern nu afgifvit, helst jag däri funnit en försäkran, att Riksdagen kommer att bibehållas vid sin nuvarande rätt att inhämta erforderliga upplysningar.

Man kan icke undgå att förvåna sig öfver, att denna ganska ringa fråga erhållit så stora dimensioner, som den nu faktiskt fått. Om man följt med frågan och hört dels hvad statsministern yttrat, dels det angrepp, som gjorts här i dag i kammaren mot ministären, så måste man fråga sig efter skälen till denna attack, och man måste då likaledes finna, att svaret näppeligen kan blifva mera än ett. Anledningen är utan tvifvel oppositionens lifliga åtrå att stöta den Lindmanska ministären. »Den Lindmanska ministären måste bort», så stod det i de sorgligt bekanta brefven, skrifna på Riksdagens eget papper. Och sådant är innebörden af de angrepp, som här i dag gjorts på regeringen. Anledningen är svårbegriplig, men önskan är så mycket tydligare. Men då jag, herr talman, omöjligen kan vara med om att stillatigande bidraga till att förverkliga planerna att stöta en ministär, som enligt min uppfattning gjort landet mycket godt, har jag begärt ordet för att taga afstånd från dessa anfall på ministären,

för hvilken jag fortfarande hyser starkt och fast förtroende. *Svar å interpellation.*
 »Min dom är fälld», så slutade den ärade talaren på skaraborgsbänken. Jag tror kanske, att detta också kan komma att få sin tillämpning på mig, men jag har i alla fall ej velat undandraga mig att här uttala min mening i den föreliggande frågan. (Forts.)

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Malm: Herr talman, mina herrar! Hans excellens herr statsministern har behandlat frågan om tolkningen af § 46 i riksdagsordningen, och när jag nu begärt ordet, har jag icke för afsikt att göra något ytterligare inlägg i denna tolkningsfråga. Jag anhåller endast att få begagna tillfället att nämna några ord såsom förklaring till min behandling af den mycket omskrifna rapporten från sekundchefen vid lifgardet till häst. Jag ber herrarne då såsom bakgrund till hvad jag kommer att säga hålla fast vid, att alla mina åtgärder varit dikterade af den tolkning, som vi i dag hört af herr statsministern beträffande § 46 i riksdagsordningen. Jag anser det vara öfverflödigt att referera förhandlingarna i detta ärende. Må det emellertid tillåtas mig fästa uppmärksamheten på, att tjänstgöringsreglementet för armén innehåller det stadgandet — och detta gäller för såväl officerare som underofficerare och menige — att anmälan skall göras angående förhållanden i och utom tjänsten, hvilka böra komma till befälhafvares, annan öfverordnads eller myndighets kännedom. Beträffande sakens förlopp vill jag blott ytterligare påminna om, att vid det tillfälle, då jag talade med ordföranden och sekreteraren i det särskilda utskottet n:o 4, förelåg redan rapporten från sekundchefen vid lifgardet till häst, och om man har reda på, hvad en officiell militärrapport innebär, vet man också, att man måste hålla sig till, hvad den innehåller. Då jag sålunda efteråt utfärdade befallning om, att förhör skulle hållas rörande denna rapport, låg icke däri det ringaste misstroende mot dessa herrar, som varit hos mig. Jag hade anledning tro, att det var fullkomligt sant, hvad de sade, och hufvudinnehållet däraf var, att de velat vända sig till underofficersförbundet och icke till underofficerskåren. Men af den tolkning, som från regeringen gifvits § 46 i riksdagsordningen, följer, att denna omständighet icke har med saken att göra. Ty om en krigsman ingår i en förening, den må nu vara af ena eller andra slaget, fritages han icke därigenom från de allmänna förpliktelser, som åligga honom såsom krigsman. Herr statsministern har framhållit, huru nödvändigt och huru öfverensstämmande med hela vår författnings grundande det är, att Riksdagen och särskildt dess utskott icke ingripa på det område, som förbehållits Konungen ensam, nämligen statsförvaltningen, och enhvar af herrarne torde inse, att detta i särskildt hög grad gäller krigsväsendet. En armé måste långt mer än någon annan statsorga-

Svar å interpellation.
(Forts.)

nisation vara en helgjuten enhet, hvars lemmar stå i intimt samband med och beroende af hvarandra, hvilket icke lærer kunna skapas och bibehållas utan att förtroende mellan under- och öfverordnade finnes.

Här har i afton talats om det förtroende, som måste finnas inom armén mellan öfver- och underordnade. Jag vill stryka under detta ord, ty det vinner genklang i mitt innersta, och jag har under hela min långa tjänstebana haft för ögonen, att detta förtroende måste finnas. Allt detta har sedan länge ansetts såsom oundgängligt villkor för att icke det hela skall gå sönder i farans och pröfningens stund. Skulle krigsstyrelsen genom tystnad eller uttalande erkänna riktigheten af att därtill ej berättigade, enligt den tolkning som gifvits § 46, finge, låt vara i god afsikt, men med förbigående af det ansvariga befälet, hvilket därigenom naturligtvis sattes i misskrediterande dager, direkt hänvända sig till underlydande personal, med den anordna sammankomster för att diskutera de mest brännande och ömtåliga tjänstefrågor, sålunda icke privata frågor, och sedermera däröfver äfvenledes utom föreskrifven tjänsteväg erhålla utlåtande, lærer man icke med fog kunna göra befälet ansvarigt för sin trupp, och inför hvilka konsekvenser stå vi då, mina herrar! Jag för min del kan icke svara för dem, och jag vill i likhet med föregående talare påpeka, att de uppoffringar i pengar och tid, vi göra för vårt försvar, icke tjäna mycket till, om man undergräver de viktigaste förutsättningarne för försvaret, nämligen krigstukten och förtroendet. Jag nämnde, att det skulle innebära ett visst misstroende mot och ett misskrediterande af det ansvariga befälet, om man direkt vände sig till underofficerarne, och jag tror mig kunna vädja till hvar och en, som ser saken ur ansvarssynpunkt, om så icke är förhållandet. Ty hvad innebär det innerst, att man utan befälets vetskap direkt vänder sig till underlydande, om icke det, att man misstror befälet? Underofficerarne och underbefälet skola i sin ordning, och detta i samma mån som det står makt bakom dem, som sålunda vända sig direkt till de underlydande, tänka: Se där ha vi våra välgörare, det är framför allt viktigt, att vi göra, hvad de tycka om, ty det hafva vi fördel af. Vi skola visserligen lyda vårt lagliga befäl, men endast af tvång. I denna kammare har en gång yttrats, att om disciplin skall öfversättas med tvång, är det icke mycket bevändt med densamma, hjärtat måste vara med, och i den andan har jag handlat. Den i förevarande fall vidtagna åtgärden att direkt från befälspersonal i lägre tjänsteställning infordra upplysningar var just ur denna synpunkt ägnad att mana till eftertanke. Saken rörde dessutom närmast ett ordnande af befodringsväsendet från underofficer uppåt. Att med förbigående af vederbörligt ansvarigt befäl infordra yttrande från underofficershåll skulle från början kunnat skada själfva saken.

Ty frågan rörde sig icke blott om underofficerskåren utan äfven om befordran till officer, om befordringsförhållandena inom officerskåren och dess sammansättning o. s. v.

Berörda åtgärd synes mig betänklig äfven därutinnan, att den försatt underofficerare, som hade med saken att göra, i en brydsam ställning, enär de hade svårt att sammanjämka bestämmelserna i tjänstgöringsreglementet om anmälan och tjänsteväg med stadgandet i 46 §, sådant det nu tillämpats. Af detta skäl och med hänsyn till krigslagarnes bestämmelser synas de hafva befogade anspråk på att af sina öfverordnade erhålla upplysning om, hvad som under förhandenvarande omständigheter borde göras.

Här har anmärkts mot den skrifvelse jag utfärdat, att den varit sådan, att ingen vetat, huru den skulle tolkas. Det kan hända, att brister härutinnan förefunnits — men att meningen varit klar vill jag bestämdt påstå, och jag vet också, att skrifvelsen, enligt hvad stabschefen meddelat, af arméfördelningschefen blifvit expedierad i samma form, som den kom ifrån mig. Jag anser, att krigsstyrelsen i känslan af sitt ansvar icke i lugn och ro kunde lägga armarna i kors. Man hade i själfva verket icke något val. Då det gällde krigstuktens upprätthållande och häfdandet af den satsen, att befälet är ansvarigt för sin trupp, ansåg jag det vara min oafvisliga plikt att söka förekomma, hvad som kunde skada den goda andan inom armén och öppna portarna för misstroende och söndring. Sedt från bakgrunden af den tolkning herr statsministern gjorde beträffande 46 §, torde mitt svar till arméfördelningschefen icke förefalla dunkelt eller inkorrekt. I detta svar nämnes icke ett enda ord om underofficersförbundet, och jag förstår icke ännu i denna stund, hvarför den saken skulle inblandas här. Ty det var icke, såsom det kallats, en order, utan det var endast en departementsskrifvelse, som gällde såväl generalen som korpralen och mannen i ledet, men därför att saken kommit i detta sammanhang, har man väl velat leda det därhän.

Man har vidare förebrått mig för, att jag icke genast befallde sekundchefen för lifgardet till häst att upphäfva förbudet. Men jag hade icke hört talas om något förbud, förrän jag läste om det i Stockholms Dagblad, och hvad som där stod rörande denna sak dementerades på måndagen. Fråga kan ju också uppstå, huruvida en person, med det ansvar en krigsminister har, skall endast på grund af tidningsuttalanden ställa en person till ansvar. Emellertid, hvilken uppfattning jag än haft angående förbudets laglighet, hade jag icke tillfälle tillämpa den, ty herr vice talmannen drog försorg om, att anmälan oförtöfvadt gjordes till justitieombudsmannen. Frågan om rätten att utfärda förbud i sådant afseende hvilat sålunda i rättsliga händer, och det torde vara för tidigt för krigsstyrelsen att gripa in, innan

Svar å interpellation.

(Forts.)

Svar & interpellation.
(Forts.)

man på rättslig väg fått uttaladt, huruvida det är brottsligt eller ej. Talet om, att jag skulle vändt mig mot underofficersförbundet, synes minst sagdt vara förhastadt. Såsom allmänt känt och omtaladt är, har jag förklarat mig icke hafva något att erinra mot förbundets till mig under hand öfversända stadgar, i hvilka äfven förbundets ändamål angifves. Jag har i ingen mån ändrat åsikt i denna fråga. Förbundet behöfver sålunda icke i hvad på mig beror frukta att blifva stördt i sin gagnande verksamhet, så länge det lojalt håller sig inom den ram, det själfvt beslutat skall begränsa detsamma.

Ingalunda har det heller varit min mening att hindra eller försvåra, allra minst för Riksdagen, att inhämta tillförlitlig kunskap om vårt försvår.

Jag har alltid eftersträfvat ett öppet och förtroendefullt samarbete med Riksdagen, och det är min sträfvan äfven i denna stund. Mitt uttalande må tolkas hur som helst, men så är det, och jag tager icke tillbaka en bokstaf i det afseendet.

Jag vill i sammanhang härmed äfven säga, att jag, då de bägge ledamöterna af fjärde tillfälliga utskottet besökte mig, gjorde följande hemställan till dem: »Då nu saken är så ömtålig, hvarför kunna herrarne icke säga ett enda ord antingen till mig eller till statsrådet Hederstierna? Jag skall svara för att herrarne skola lika direkt få upplysningar». Emellertid svarade man mig då, att det vore att ställa underofficersförbundet i ett visst beroende af Kungl. Maj:t. Men man hade i det fallet icke behöft tala om underofficersförbundet, utan kunde helt enkelt hafva sagt, att underofficerarna, om de äro i förbund eller enskilda, skulle få vända sig till det tillfälliga utskottet. Under sådana förhållanden hade saken kommit i sitt rätta läge. Ingen inom armén, som har en sund uppfattning af saker och ting, skulle under sådana förhållanden hafva känt sig kränkt, hvilket man nu ovillkorligen måste göra.

Det har icke heller varit min afsikt att träda vare sig underofficerarnes eller andra krigsmäns rätt för nära, tvärtom. Och allt detta tror jag mig hafva bevisat mer än en gång. Men det är min skyldighet att tillse, att allt sker på behörigt sätt, så att kunskapen om krigsväsendet ej förvärfvas på bekostnad af den för arméns bestånd nödvändiga ansvars- och plikt känslan, ty då få vi litet hvar erkänna, att priset är alltför högt.

Till slut tillåter jag mig uttala den försäkran, att mitt handlingssätt i denna sak icke haft det ringaste med politiken att göra, utan uteslutande föranledts af omtanke om arméns bästa, på det den måtte kunna fylla sin stora uppgift att i farans stund vara ett säkert och pålitligt värn för fäderneslandet.

Det är äfven här sagdt, och jag förnekar det ingalunda, att underofficersförbundet direkt hänvänt sig till Kungl. Maj:t med åtskilliga framställningar. Det var framställningar, som lågo

och väntade på mig under början af förra året, ännu innan jag hann tilltrüda mitt statsrådsämbete. Men dessa framställningar hafva icke ansetts framkomna såsom något slags officiella framställningar eller såsom framställningar från något slags officiell korporation, utan precis såsom från hvilken annan svensk medborgare som helst, och i sådan egenskap hafva de äfven blifvit behandlade. Det är sant, att denna behandling skedde på så sätt, att den icke föranledde till någon särskild Kungl. Maj:ts åtgärd, men jag fick bemyndigande att säga till de underofficerare, som hade inlämnat handlingarna, att Kungl. Maj:t naturligtvis var lika välvilligt sinnad mot underofficerarna som mot hvilken annan af sina undersåtar som helst, och att han därför skulle, då så lämpligen kunde ske, taga hänsyn till deras önsningar. I praktiken har detta utmynnat i mer än en sak. Det dröjde icke länge därefter, förrän en underofficer kom in i förordspensioneringskommittén. Det dröjde icke heller länge, förrän förslag kom in till Riksdagen om de nya kasernbyggnaderna, där särskilda byggnader voro upptagna för underofficerarna, hvilket var ett önskemål, som var uttaladt af dem; och hela detta år har det verkställts förberedande utredning angående befodringsfrågan, och denna utredning har nu utmynnat däri, att tvenne underofficerare från armén sitta i den nyligen tillsatta befodringskommittén, och i de frågor, som beröra flottan, komma också underofficerare med.

Äfven om man skulle så mycket som möjligt vilja tillgodose underofficerarnas kraf — och det vill jag för min del — så kan man dock icke göra allt på en gång. Vi få komma ihåg, att i dessa tider, som armén nu genomlefver, särskildt svåra förhållanden äro rådande. Vi hafva öfvergått från de gamla indelningsförhållandena, då underofficerarna bodde på sina landt gårdar. Nu skola de in i kaserner. Det är öfvergångsförhållandena, som äro svåra, men jag är också öfvertygad om, att underofficerarna, äfven om de kunna finna det hårdt, skola bära det. Det är icke möjligt att i ett slag afhjälpa alla svårigheter, ty då skulle synnerligen stora kostnader m. m. uppstå.

Det har slutligen — och det har smärtat mig djupt — framhållits en sådan sak, som att icke allenast jag, utan officerarna i allmänhet skulle vara något slags förtryckare mot underofficerskåren och underbefälet i allmänhet. Jag vågar på det allra absolutaste bestrida den saken, åtminstone hvad mig själf beträffar. Jag har under hela min tjänstetid från första början försökt att respektera hvars och ens rätt, och jag har den uppfattningen, att den menige mannen i ledet, som väl sköter sin plats, är mera värd beröm än generalen, som sämre sköter sin. Det är icke platsen i rangskalan, som bestämmer värdet, utan det är mannen själf och det sätt, hvarpå han fyller sin plats, och i denna uppfattning vill och kommer jag att behandla den personal, som

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation. står under mitt befäl. Så har jag gjort, och så vill jag göra. Jag vill fortgå i samma anda, hvori jag har börjat, nämligen i pliktens, samförståndets och förtroendets tecken, och jag är förvissad om, att Sveriges underbefäl skall förstå det tecknet.
(Forts.)

Herr vice talmannen: Herr Persson i Stallerhult framställde med mycken patos den frågan, hvarför, därest mina ord af erkännande åt det afgångna statsrådet Alfred Petersson voro allvarligt menade, han icke då blef statsråd i den ministär, som bildades i november 1905. Ja, jag trodde verkligen, att svaret på den frågan låg ganska klart. då jag uttryckligen sade, hvad som äfven är allmänt känt och väl äfven för herr Persson i Stallerhult är känt, att herr Petersson ju var en bestämd politisk motståndare till mig och jag till honom. Vi hade bestämdt olika politiska åsikter och speciellt hade vi ju alldeles olika åsikter i den hufvudfråga, på hvilken denna ministär bildades. Man skall verkligen vara bra demonstrationshungrig för att, såsom högerpartierna gjorde, med väldiga bravorop upphöja den kompletta tomhet, som herr Perssons yttrande innebar.

Herr statsministern antydde — nej, han antydde icke. utan han sade — att jag hade yttrat mig i kommandoton. Om så är, så beklagar jag det på det högsta, men det är icke alltid så lätt att göra sig hörd här i salen, i synnerhet som det understundom hviskas rätt högljudt här bredvid. Emellertid vill det förefalla, som om denna kommandoton i någon mån hade verkat smittosam på min ärade antagonist själf, ty mig föreföll det, då han gick här fram och tillbaka, som om han åter kände sig som befälhafvare på något af sina gamla fartyg, om det också rullade en smula.

Herr statsministern har mot mig framställt en anklagelse, och det är andra gången i denna kammare, som han framställt samma anklagelse. Den var oberättigad första gången och den är lika oberättigad andra gången. Det är den anklagelsen, att jag skulle hafva framställt en allmän beskyllning mot allt hvad militärer heter genom mitt yttrande, att det kunde finnas skäl att sträfva efter att ingifva militären i de fall — som jag uttryckligen sade —, *där det behöfves*, vissa goda egenskaper. Man skall icke på det sättet utesluta, herr statsminister, en så viktig mellansats, ty då kan det hända, om man upprepar det mer än en gång, att vi bli frestade att öfvergifva den uppfattningen, att herr statsministern skulle vara en lämplig lärare i uppriktighet.

Nu ingick herr statsministern emellertid på frågan rörande det, som har kallats fallet Palmstierna eller fallet Oxenstierna — jag kallar det nu hellre rent ut fallet Malm, ty det är så, det skall kallas. Det är den saken, som är af intresse här för oss.

Om det nu emellertid är så, att min beklagliga kommandoton hade något att göra med framkallandet af herr statsministerns yttrande i det fallet, då måste jag säga, att det icke finnes något ondt, som icke för något godt med sig, ty på det sättet fingo vi då ändtligen komma litet in på den saken. Sedan har ju också herr krigsministern själf yttrat sig, och man kan ju nu, om också statsministerns yttrande skulle — som en annan talare anmärkt — kunna hafva varit mera direkt, dock genom sammanställande af dessa yttranden draga — utan oriktighet förmodar jag — den slutsatsen, att regeringen står för hvad krigsministern härvidlag har gjort.

I förbigående vill jag gratulera oss till att hafva en sådan krigsminister och gratulera krigsministern till att vara sådan, att han, som han här yttrade, redan då hade klart för sig innebörden af den paragraf, som här genom ett sjudspaltigt anförande blifvit tolkad af statsministern.

Herr statsministern talade om de här skrifverierna i tidningarna och uppgifterna fram och tillbaka och tycktes mena, att upplysningar, tillkomna på detta sätt, icke voro så mycket värda. Ja, men det var ju då bara fråga om att komma till möjligheten att få upplysningar af underofficersförbundet direkt. Men var det hans mening att fråga, hvad de upplysningar äro värda, som komma från underofficersförbundet direkt, då är det mycket lätt att svara. Det är ju sannolikt, att man, då personer direkt tillfrågas i sina egna angelägenheter, äfven får ett fullkomligt säkert svar om hvad de mena. Denna synpunkt syntes icke heller vara alldeles främmande för herr statsministern, eftersom han ifrågasatte, att, om man gått 46 paragrafens väg, krigsministern skulle hafva fått tillförbinda sig — som han uttryckte sig — att icke ändra någonting. Herr statsministern sade så mycket, att han kanske glömt det, men jag skref upp det, och det är ganska säkert, att herr statsministern verkligen sade det. Ja, jag tror för min del icke alls, att vi behöfva förutsätta, att vår nuvarande krigsminister skulle behöfva tillförbinda sig att låta ett yttrande, som är värdefullt endast för den händelse det tillkommer utan all påtryckning, komma fram i sin fulla sanning. Men herr krigsminister och herr statsminister, icke kan väl någon af herrarne, af hvilka den ene är aktiv militär och den andre varit det, neka till, att, om underordnade militärer skola afgifva ett yttrande och detta yttrande skall passera genom cheferna, den förmodade uppfattningen hos dessa mycket lätt och mera än en gång kan betaga de underordnades yttrande det värde af full sanning, som det skulle hafva, om det komme direkt från dem och icke på en omväg.

Jag tror därför, att man med fullkomligt skäl kan säga, att det är lyckligt, ifall dessa underordnade få tillfälle att direkt och utan omgång rörande sina angelägenheter säga sin egen

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

åsiikt. Jag har nog också mina ganska betydande skäl för att antaga detta. — Det har talats mycket bland militärerna och inom de högre militärerna om denna händelse med friherre Palmstierna, och de ord, som yttrats om Riksdagen och dess utskott, ha, tror jag, icke varit så alldeles vackra alltigenom. Jag skall nu berätta något härom för kammaren, och jag kan stå alldeles bestämdt för mina ord. — Det var en af våra högre militärer, känd på en gång för en viss sinnets uppflammande hetsighet och en oförneklig sinnets gemytlighet, som mycket skarpt uttalade sig i ett samtal kort efter denna händelse. Nå, friherre Palmstierna fick sina fiskar varma i det samtalet, och så utvecklade den högre militären sin mening och utfor synnerligen skarpt emot hvarje tanke på att på detta sätt de underordnade skulle kunna få gifva några direkta upplysningar. — »De skola komma till oss», sade han, »hvarför komma de icke till oss, då skola de få upplysningar. I hvad den vill skall Riksdagen få upplysningar, om man kommer till oss.» Men så tillade han, och då kom hans gemytlighet fram: »Det vill säga, det är icke fullkomligt säkert, att det blir på alldeles samma sätt, som om upplysningarna komma från annat håll». — Ja, så är det nog, det är icke sagdt, att det blir »på alldeles samma sätt»!

Nu tror jag allt, att vi kanske ändå få följa vår egen uppfattning något litet och anlägga vår egen kritik på den militära uppfattningen, äfven då den framställes på ett så humant och mot de underordnade välvilligt sätt som nyss af krigsministern. Visst finnes det fall, där det icke är lämpligt att kalla samman underordnade och ställa till en diskussion med dem. Men visst finnes det också fall, där detta är fullkomligt oskyldigt. Och detta gäller väl särskildt, då man endast afser att spörja dem om deras egna önsknings, om deras egna förhållanden. Då säger herr statsministern: Ja, vore det blott fråga om deras egna förhållanden, då vore saken enkel, men så kommer ett utskott och ber dem yttra sig om deras förmäns förhållanden. Där kommer jag till hvad jag nyss sade, att det naturligtvis finnes omständigheter, då det är olämpligt, att de tillfrågas, men, jag upprepar hvad förut blifvit sagdt, skola då Riksdagens utskott utan vidare anses vara så omdömeslösa, att de icke alls förstå att skilja mellan hvad som kan vara fullkomligt lämpligt och oskyldigt i denna del och hvad som kan vara olämpligt?

Det har allt fortfarande från de ärade män af högern, som här uppträdt, sjungits på en och samma melodi, att det är fråga om en sådan bagatell och att den blåsts upp så ofantligt. Jag tror nu icke, att saken i sig själf är en sådan bagatell, och för den, som uppmärksamt följde herr justitieministerns anförande, tror jag icke heller, att det framgick, att den var en sådan bagatell. Men för den, som följde detta hans anförande, kunde

också en annan sak framstå. Där kunde man nog på ett och annat ställe ana åtskilligt om hvad som skulle kunna komma att följa, ifall de strikta principer, som herr justitieministern där, efter min tanke utan tillräcklig hänsyn till fastställd häfd och kutym, sökte att uppställa, utan vidare efterlefdes. Och, mina herrar, vår grundlag är så inrättad, att det i sanning är ganska betänkligt, om man skulle tänka sig, att för hvart fall, där det kan bli fråga om hvar gränslinien mellan statsmakternas befogenhet går, man skall försöka att draga upp rågången på nytt, kanske alldeles i strid med den häfd, som funnits under hela detta riksdagsskick och måhända längre. Jag ber blott herrarna tänka på § 90 regeringsformen. Om den paragrafen tillämpas på det sätt, som somliga vilja, då är all kritik öfver regeringen snart sagdt omöjliggjord. Det fanns en gammal man här — många af oss lyssnade länge och gärna till hans ord — som aldrig upphörde att varna oss för att tro, att någonting, som rörde konstitutionella saker, skulle kunna vara bagateller. Han sade alltid, att man skulle komma ihåg, att af ett litet frö kunde i det fallet uppväxa ett stort och giftigt träd. Jag tror icke, att det frö, som det här är fråga om, är fullt så litet, som man försökt göra det till, men hvad jag bestämdt vet är, att vi måste, vi riksdagsmän, hålla på att häfden, sådan den blifvit genom långvarig praxis fastställd, måste få gälla, och att det icke går an att plötsligt både i det ena och andra viktiga konstitutionella ämnet göra om hvad sålunda blifvit fastställdt. Det tror jag, att vi, hela vänstern, kunna taga som behållning af denna öfverläggning, en behållning, af hvilken säkerligen vid en annan tidpunkt äfven åtskilliga bland dem, som nu uppträdt på motsatta sidan, skulle tagit sin del. Dock, jag vill icke lägga sten på börda, och jag tror mig nog ha märkt, att den börda, som i dag bäres af de ledande männen för båda högerpartierna, är tämligen litet angenäm i sig själf att bära.

Herr Sandström: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning däraf att under debatten lämnats stridiga uppgifter om hvad under behandlingen af herr Palmes motion inom fjärde tillfälliga utskottet förekommit, och jag vill i egenskap af utskottets ordförande därför förklara, att de uppgifter, som i detta afseende lämnats af friherre Palmstierna, äro riktiga, och att de uppgifter, däremot stridande, som lämnats af en annan utskottsledamot, följaktligen äro oriktiga. Jag vill tillägga, att inom utskottet har icke vare sig vid denna frågas behandling eller vid någon annan frågas behandling förekommit några som helst hemliga interiörer.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Jag har föranledts att begära ordet af ett yttrande af herr Andersson i Skifarp,

Svar å interpellation.
(Forts.)

då han långsökt nog förklarade, att de uppgifter, som lämnats af en talare vid en föregående frågas behandling, nämligen rörande järnvägarnas rullande materiel, visat sig synnerligen otillförlitliga, ja, alldeles otillförlitliga. Enligt hvad jag hört, skulle nämligen den åsyftade talaren vara undertecknad. Och jag frågar därför, hur herr Andersson vet, att dessa uppgifter varit otillförlitliga, då herr Andersson näppeligen kan ha varit i tillfälle att undersöka och kontrollera dem. Svaret blir antagligen, att det stått i tidningarna, att de varit otillförlitliga och att generaldirektören i det ifrågavarande ämbetsverket skrivit detta. Men jag ber att få betona, att, om man läser igenom hans artikel, man nog finner, att herr Pegelow kringgår på ett ganska underligt sätt de anmärkningar jag framställt, hvilket jag nog skall bli i tillfälle att ordentligt belysa. Detta om den saken.

Jag vill för öfrigt icke ingå på den fråga, som här behandlas, då den förut så vidlyftigt debatterats, att det näppeligen finnes mera att säga därom. Hvad här för enhvar står klart är, att regeringen för sitt vidkommande ansett, att genom den praxis, som utvecklats sig under årens lopp i anledning af 46 § riksdagsordningen, utskotten ha öfverskridit det tillåtnas gräns, och att därför regeringen borde förbjuda, att uppgifter lämnades i vissa fall. Af det svar, som här lämnats i dag, framgår det ju, att regeringen står fast vid denna uppfattning, och af de anföranden från landtmannahåll, af herr Andersson i Skifarp med flere, som strukit under detta regeringens uttalande, blir det ju tydligt, att de stå på precis samma ståndpunkt. De anse, att när ett utskott kommit fram till den punkt, som vederbörande utskott kommit till, så skola upplysningar lämnas på kommando af regeringen till utskottet i fråga. Det förefaller mig, som om den tonen är en något annan än den, som på sin tid hördes från en representant från Nöbbelöf, då han förklarade, att man sannerligen icke ämnade rösta på kommando.

Med detta anser jag mig böra sluta. Jag vill blott tillägga ett ord. Det sades af en talare i förmiddags, att på grund af regeringens hållning i frågan den förste bonden i en svensk regering föll. Jag tror emellertid, att de instämmanden från landtmannahåll i regeringens svar, som vi här hört, ge i viss mån vid handen, i betraktande af bondeståndets historia och traditioner, att mer än en bonde föll på den frågan, fastän på helt annat sätt.

Grefve Hamilton: Blott ett par ord! Jag hade verkligen hoppats, att denna fråga icke skulle urarta till en partifråga, enär man hade anledning vara förvissad om, att Riksdagens Andra Kammare skulle enigt försvara Riksdagens rättigheter. Blott för några årtionden sedan var det Andra Kammaren, som

stred för folkmakten mot byråkrationen eller regeringsmakten. Det var under landtmannapartiets glansdagar, det var odalmännens representanter, som då stredo för sina gamla, nedärfda rättigheter.

Svar å interpellation.
(Forta.)

Diskussionen i dag synes mig fullständigt konstatera, att regeringen velat gifva den så mycket omtalade 46 § i riksdagsordningen en tolkning, som icke öfverensstämmer med senare tiders praxis, en tolkning, som har till resultat att minska Riksdagens arbetsfrihet och vingklippa dess rättigheter.

Nu hafva de män, som i dag uppträdt på regeringens sida, sagt: »Det är ingalunda vår mening. Nej, gällde det att inskränka Riksdagens rätt, skulle vi icke vara med därom.» Men på samma gång framhålla de, att det lämpligaste sättet att få nödiga upplysningar är just att tolka 46 § så, som regeringen önskar. Vissa af dessa herrar ha sagt, att frågan blifvit upplåst till en stor fråga, ehuru det blott är en liten fråga. Men, mina herrar, ingen fråga är, åtminstone för mig, liten, då det gäller att minska Riksdagens makt. Och att frågan i själfva verket icke är liten, synes mig framgå däraf, att tre medlemmar af regeringen icke velat vara med om denna fråga, och det måhända just de, som därvidlag stått Andra Kammaren närmast.

En aktad talare framhöll för några ögonblick sedan, att han ville taga afstånd från dem, som önskade störta regeringen. Jag vill regeringen ingenting ondt, jag heller. Men jag tager framför allt afstånd från dem, som vilja vingklippa Riksdagen.

Herr Andersson i Skifarp: Herr Sven Persson i Stockholm frågade, huru jag kunde veta, att herr Persson icke kommit med exakta uppgifter vid sina anmärkningar mot järnvägsstyrelsen. Jo, det kan jag påstå, därför att järnvägsstyrelsens chef satt sitt namn under sitt svar på dessa anmärkningar och därigenom bestrykt, att herr Perssons uppgifter varit oriktiga. Och herr Sven Persson har för sin del icke kunnat på något sätt styrka sina påståenden. Jag klandrar icke herr Persson därför att han framkommit med anmärkningar, ty jag förmodar, att han fått sina uppgifter från någon tjänsteman i järnvägsstyrelsen, men häraf framgår nödvändigheten af, att de uppgifter, på hvilka Riksdagens utskott och Riksdagen skola stödja sina beslut, äro lämnade under ansvar. Först då kan jag — och andra med mig — lita på, att herr Perssons uppgifter i detta fall äro riktiga, när han visar officiellt intyg om, att de äro det.

Herr Zetterstrand: Jag har endast begärt ordet för att tillkännagifva, att efter mitt förmenande den praxis, som hittills så länge varit rådande med afseende å utskottens förhållande till ämbetsmännen, visat sig synnerligen lyckosam, och att jag hoppas, att denna praxis allt framgent måtte få vara rådande.

Svar & interpellation. Men skulle mot förmodan en ändring däri införas, så tror jag, att det blefve ödesdigert.
(Forts.)

Herr Persson i Stockholm: Jag ber att till herr Andersson få meddela, att jag användt samma sätt för att styrka mina uppgifter, som generaldirektör Pegelow användt för att styrka sina, fastän detta tydligen undgått herr Andersson. Ty hvad jag i detta afseende anført, har stått i en annan tidning än den, där generaldirektörens svaromål förekom.

För öfrigt tager jag fasta på herr Anderssons löfte, att, när mina uppgifter äro vederbörligen styrkta, han skall intyga, att jag har rätt.

§ 2.

Föredrogos hvar för sig de å kammarens bord hvilande motionerna; och hänvisades därvid:

herr *Nilssons* i Bonarp motion, n:o 209, till särskilda utskottet n:o 1;

herr vice talmannen *Staafts m. fl.* motion, n:o 210, till konstitutionsutskottet; och

herr vice talmannen *Staafts m. fl.* motion, n:o 211, till kammarens tillfälliga utskott n:o 1.

§ 3.

Följande nya motioner afgåfvos, nämligen af:

herrar *Bogren* och *Otto*, n:o 212, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m.; och

herr *Åkerlund*, n:o 213, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skogsaccis.

Nämnda motioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

n:o 45, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut med afseende å Kungl. Maj:ts framställning om anslag för anläggning af en reparationsverkstad vid Notviken;

n:o 46, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående statsbidrag till upprättande och underhållande af en handelshögskola i Stockholm; och

n:o 47, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anslag till åttonde internationella tuberkuloskonferensen i Stockholm år 1909;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

n:o 14, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 9, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Sverige och Norge, dels ock en i ämnet väckt motion;

n:o 15, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af bevillningsutskottets betänkande n:o 10, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande brännvinsförsäljningsförordning; och

n:o 16, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrad sammansättning af taxeringsmyndigheterna m. m.; samt

lagutskottets utlåtande n:o 28, i anledning af väckt motion om ändring af lagen angående stadsplan och tomtindelning den 31 augusti 1907.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Svensson</i> i Saläng	under 5 dagar	fr. o. m. den 20 mars,
» <i>Söderberg</i> i Hobbörn	» 2 »	» » 18 »
» <i>Jonsson</i> i Gumboda	» 12 »	» » 27 » och
» <i>Johansson</i> i Afösa	» 4 »	» » 19 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 10,42 e. m.

In fidem

Per Cronvall.